

Fóris Ákos

Parlamenti képviselőválasztások az edelényi választókerületben (1920-1947)

Bevezetés

„Ünnepelni, temetni, választani a legszebben, legimpozánsabban, és a legizgalmasabban tud a magyar”¹, írta egy lap 1926-ban. Az első népképviselői országgyűlés óta harminchét alkalommal járult Magyarországon a felnőtt lakosság kisebb, majd egyre nagyobb hányada a szavazatszedő bizottságok elé, hogy ott „nyilvánosan”, majd titkosan gyakorolja állampolgári jogát. Ebből a harminchét választásból nyolccal, a Horthy-rendszer hat illetve a koalíciós időszak két választásával fogok a dolgozatom során foglalkozni.

Ugyanis ez a nyolc választás különösen fontos a modernkori Magyarország történetének megértéséhez. Az 1918-1920 közötti zűrzavaros viszonyokat követően megszületetik a modern és független magyar állam, mely területeinek döntő többségét elveszti. A dualizmus parlamentjét uraló pártok eltűnnek a történelem süllyesztőjében. A választásokon megszerzett többségi mandátum egyik legfontosabb alappillére a két világháború közötti ellenforradalmi rendszernek, melynek megőrzéséhez minden törvényes és azon túli eszközt felhasznált a baloldali, majd jobboldali ellenzékkel szemben. 1945 és 1947 között a polgári többségű törvényhozás egyetlen gátja az egyre agresszívabb „szovjetizálási” kísérletek, az 1947-es választások körülményei és a választást követő események az elkövetkező négy évtized államszocialista berendezkedését valósítja meg.

Vizsgálatom során az országos választások egy kis szeletével, egy vidéki választókerület és járás parlamenti képviselőválasztásait követem figyelemmel 1920 és 1947 között. Ebben a műben alapvetően három nagyobb témakört vizsgálva kívánom bemutatni Edelény és környékének parlamenti választásait. Az első fejezetben a választási környezetet mutatom be. A második fejezetben a választási mozgalmat taglalom a választókerületben, csomópontokba sűrítve – je-

¹ Magyar Jövő, 1926. november 21.

lőltállítás, ajánlóívek – illetve a kampány legfontosabb faktorait – a közigazgatást és az egyházakat – vizsgálom meg. Végül a munkám hátralévő részében magával a választással, illetve annak következményeivel foglalkozom, főleg arra a problémára fókuszálva, hogy mennyire tükrözik a lakosság illetve a választópolgárok valós akaratát a megszületett eredmények.

Az edelényi választókerület

Az edelényi választókerületnek a vizsgált időszak nagy részében – nyolc választásából öt választás erejéig – az 1914. évi XV. törvény végrehajtása kapcsán 1914. március 31-én kiadott 1914. évi 55000. sz. BM rendelet határozta meg. „Országgyűlési képviselőválasztókerületek részletes beosztásának közzétételéről” címet viselő rendelet felsorolja a 39 települést, amely az edelényi választókerület alá tartozik. Ez a 39 település megegyezett az 1910-ben kialakult – és kisebb változással 1950-ig fennmaradó – edelényi járás területével. Mivel a vármegyét nem érintette területi elszakadás a trianoni békeszerződés végett, így nem volt szükséges a választókerület területének megváltoztatása, ezért a 1922. évi 3100. sz. ME rendelet helybenhagyta a fentebb említett szabályozást, s ez a rendelet meghatározó maradt egészen az 1938-as választójogi szabályozásig.

A választókerület területében változás a 1938. évi XIX. törvény következtében állt be, ugyanis az eddigi 199 egyéni kerület számát 135-re csökkentette, ezáltal értelemszerűen választókerületeket kellett megszüntetni. A választójogi törvény – politikai okok miatt² – nem szabályozta a választókerületek nagyságát, mindössze vármegyénként rendelkezett az országgyűlési képviselők számáról (a Borsod-Gömör és Kishont k. e. e. vármegyében). Az 1939. május 3-án a Budapesti Közlönyben közzétett 1939. évi 264. sz. BM rendelet értelmében az edelényi választókerülethez csatolta a gömör-kishont megyei putnoki választókerület néhány települését, ezzel a választókerületben 55 község választhatta meg képviselőjét.

A háborút követően az ország 25 törvényhatóságából 16 választókerületet hoztak létre, ahol a választópolgár az adott megyei listára

² Parlamenti képviselőválasztások 1920-2010, 187. p., 196. p.

szavazhatott. Ezzel a választás inkább pártokhoz, mint személyekhez kötődött, illetve elveszítette választókerületi székhely státuszát Edelény. Viszont az eredményeket így is járások szerint összesítették. Az 1945 és 1950 között fennálló közigazgatás alapján Borsod-Gömör vármegye 8 járásra tagolódott, amelynek egyik központja Edelény lett³. A járás területe a korábbi állapothoz képest annyiban módosult, hogy Sajókaza községet a sajószentpéteri járáshoz csatolták⁴. Tehát az edelényi választókerület vizsgálata során az edelényi járást kell figyelembe venni.

Választási küzdelmek Edelényben és környékén

1. A jelöltállítás

A választások megnyerése érdekében egyik legfőbb eleme a pártok harcának a megfelelő jelölt indítása, kiválasztásánál pedig fontos szempont, hogy a választók ismerjék, személyéhez tisztelettel vagy más pozitív módon viszonyuljanak. Ám fontos volt az a szempont is, hogy a párthoz lojálisak legyenek. Természetesen a jelölt személyének fontosságát csak az egyéni kerület esetében vizsgálhatjuk, mivel a listán szereplőket a választók nem ismerhették közelebbről, sokszor nem is megyebeli képviselő indult a megyei listán.

Az 1920-as választáson, bár a kisgazdapárt Nagyatádi vezette frakciója csak Lovász Jánost, a boldvai Hangya megszervezőjét támogatta, majd január 11-én hivatalos jelöltje is lett a pártnak a kisgazdák megyei pártválasztmányának döntése alapján,⁵ több párttársa is meg kívánta méretetni erejét a „hivatalos” jelölttel szemben. Jelöltként jelent meg Kachelmann Ernő. Kachelmann a választás idején a Nemzeti Szövetség helyi elnöke volt és Gömbös emberének tartották. Másik jelölt OKGFP részéről Zsóry Barnabás, a budapesti biztosítási intézet igazgatója⁶ volt. Mint beosztása is mutatja, nem helyi ember, valószínűleg a megyében befolyásos Zsóry-famíliára – ekkor Zsóry György volt az alispán – kívánt hagyatkozni a választási küz-

³ Hajdú Imre: *Fecsegő demokrácia?*, 7. p.

⁴ Hubai László: *Magyarország XX. századi választási atlasza*, CD-ROM.

⁵ Tóth Pál: *Az első „titkos szavazásos” választás története*, 57-58. p.

⁶ *Reggeli Hírlap*, 1920. január 8.

delem során. Végül nem adta be ajánlásait. Polonkay András⁷ szendrőládi 480 holdas birtokos, egykori testőr őrnagy, a szendrőládi kiscgazda szervezet vezetője – valószínűleg a környék legerősebbnek tartott kiscgazdaszervezetére és korteseivel „megdolgozott” Szendrőlád-
ra és környékére alapozva – is jelöltette magát a KNEP színeiben. Bár a miskolci szocialisták jelölő nagygyűlésén Csapó Sámuelet is jelölték,⁸ a MSZDP bojkottja miatt nem indult⁹.

1922-ben jelentős számú jelölt kezdte meg kampányát a megyében, amit március elején így fogalmazott meg a helyi sajtó „jelölt van bőven (...) minden kerületben 10-12”¹⁰. Május 7-én Lovász egy interjúban 4 polgári és egy szocialista jelölről szolt¹¹. Polgári jelöltként lépett fel Szémán István szuhakállói görög katolikus menekült lel-kész¹², címzetes kanonok¹³ – aki eltérő források alapján vagy a Keresztény Nemzeti Egyesülés¹⁴ vagy az Andrassy-Friedrich Párt¹⁵ jelöltje – illetve Zehmann János Haller-párti jelölt¹⁶. Lovásznak nem valósult meg május eleji jóslata, miszerint pótválasztáson dől el majd az edelényi mandátum sorsa¹⁷, ugyanis Zehmann május 22-én lépett

⁷ A jelölt neve források szerint változó. A helyi sajtó az alábbi neveken említi: Reggeli Hírlap: 1920. január 8-án Koronkay Endre, 1920. január 20-án Polonkay Endre, 1920. január 28-án Polonkay András; Miskolci Napló: Polonkay Endre; A Falu: Palankay Endre; Tóth Pál tanulmányában Polonkay Andor nevet használja; én Hubai László adatbázisa alapján az András nevet fogom használni

⁸ Reggeli Hírlap, 1920. január 14.

⁹ Tóth Pál: Az első "titkos szavazásos" választás története, 57. p.; Miskolci Napló, 1920. január 20.; Egy tanulmány szerint „a hatóságok terrorja és a kiscgazdák demagógiája miatt” nem tudtak részt venni választási küzdelembe a szociáldemokraták In: Tóth Pál: Az 1920-as nemzetgyűlési választások története Miskolcon,

¹⁰ Magyar Jövő, 1922. március 1.

¹¹ Magyar Jövő, 1922. május 9.

¹² Magyar Jövő, 1922. május 9.

¹³ Reggeli Hírlap, 1922. május 27.

¹⁴ Reggeli Hírlap, 1922. május 27.

¹⁵ Magyar Jövő, 1922. május 27.

¹⁶ Magyar Jövő, 1922. május 25.

¹⁷ Magyar Jövő, 1922. május 9.

vissza¹⁸, s Szémán sem adta le „oly kevés” aláírást tartalmazó íveit¹⁹. A szociáldemokraták első jelöltje a megyei sajtó szerint Batta János okleveles mérnök lett március elején²⁰, de véleménye szerint a jelölése „Nemzeti Polgári Párt programja alapján áll”, így ezt nem fogadja el²¹. Csóka Vendel az MSZDP zászlaja alatt meg tudta legalább szervezni a szükséges ajánlásokat, de a szavazatoknak csak alig több mint egynegyedét sikerült begyűjtenie.

Az ellenzék csődjét az 1926-os választás hozta, amikor már egy ellenzéki jelölt sem volt képes az indulásra. Az edelényi választókerületben november 16-án Rubényi Kálmán erdőfőtanácsos a keresztény gazdasági párt programjával jelezte indulási szándékát,²² illetve vitéz Sárkány Sándor disznóshorvátí földbirtokos keresztény kisgazda programmal lépett fel²³, felmerült dr. Szémán István neve keresztény gazdasági vagy fajvédő indulóként²⁴, de a megye többi ellenzéki jelöltjéhez hasonlóan nekik sem sikerült a megfelelő számú ajánlást összegyűjteniük. November 24-től már csak egységes pártiak harcáról tudósítanak a választókerületben. Érdekes harc bontakozott ki a kormánypárton belül, ugyanis Lovász János 1920-ban megszilárdult helyzete megingott az Egységes Párt berkein belül. 1926 nyarán elterjedt az a hír a választókerületben, miszerint Lovász nem kíván az

¹⁸ Magyar Jövő, 1922. május 25.

¹⁹ Magyar Jövő, 1922. május 27.; Szémán visszalépése mögött politikai alku is állt, ugyanis az egzisztenciálisan megroppant – a csehszlovákok a Klebelsberg által irányított ún. rutén-akcióban való részvétele miatt kiutasították, a nemzetiségi minisztérium megszűnőben volt (1922. október 27-én szűnt meg) – lelkész Bethlennel és a VKM-mel is felvette a kapcsolatot egy új pozíció ügyében, arra hivatkozva, hogy „főispán úr öméltósága (...) biztosított arról, hogy megfelelő új, végleges kinevezéssel, s címmel tudja honoráltatni a kerület kívánatos békéjének előmozdítását”. Végül 1922-ben a VKM-hez kerül, 1925-ben a miskolci apostoli kormányzóság általános helynöke és fő tanfelügyelője Bővebben I. Donáth Péter: A magyar művelődés és a tanítóképzés történetéből: 1868-1958, 61-80. p.

²⁰ Reggeli Hírlap, 1922. március 7.

²¹ Reggeli Hírlap, 1922. március 30.

²² Reggeli Hírlap, 1926. november 17; 19-én küldöttség is felkeresi szándékának megerősítése végett In: Reggeli Hírlap, 1926. november 20.

²³ Reggeli Hírlap, 1926. november 18.

²⁴ Reggeli Hírlap, 1926. november 19.

új parlament tagja lenni, s ezt a hírt nem is cáfolta, s rögtön meg is jelent két jelölt is egységes párti programmal. Az edelényi ügyvéd, Farkas Gyula már a nyár óta szervezkedett ennek érdekében, miután – vagy indokul – „a kerületnek egy népes küldöttsége (...) a leghatározottabb formában felajánlotta a kerület jelöltségét”. Ugyancsak „erősen megszervezett pártról” tudósít a sajtó Kun András galvácsi földbirtokos esetében is²⁵, aki Lovász hivatalos jelöltségére eláll a választási harctól, de az edelényi ügyvéd nem²⁶.

Két mandátum múltán Farkas egészségügyi állapotára való hitvatkozással nem indult 1935-ben, de valószínűbb, hogy a Gömbös-kormányzat kritikája miatt kellett otthagynia a parlamenti padsorokat²⁷. Az 1935-ös választáskor egyébként is a képviselők több mint fele lecserélődött²⁸. Utódjáról, báró Radvánszky Kálmánról már az 1935-ös választás során bebizonyosodott, hogy nem megfelelő a pályára²⁹, így 1939-ben helyette a választókerület nélkül maradt vitéz Martsekényi Imre indult.

Az 1930-as évekre viszont újjáéledt az ellenzék. Ez köszönhető a gazdasági világválság miatt a kormány iránti bizalmatlanságnak, illetve az Egységes Pártból kilépett kisgazdák újbóli aktivizálódásának. Ezt az időszakot dr. Váczy József független kisgazda jelölt szereplése jellemezte ellenzékiként az edelényi választókerületben. A kisbirtokosi származású FKGP képviselőjelölt a Horthy-rendszer viszonyaihoz képest jó eredményt ért el, s 1939-ben listáról bekerült a Képviselőházba is. Váczy sikerét valószínűleg az hozta meg, hogy az ellenzék is rájött, hogy eredményeket csak akkor képes elérni, ha egy állandó pontot ad a választópolgárok számára. A kisgazdák sikerét

²⁵ Reggeli Hírlap, 1926. november 14.

²⁶ Reggeli Hírlap, 1926. november 16.

²⁷ Például már 1926-os választáson is azt fejtegette, hogy ő nem a Gömbös-féle kereszténységet vallja (Reggeli Hírlap, 1926. december 7.

²⁸ Képviselők Magyarországon I., 210. p.

²⁹ Nem folytatott aktív kampányt, volt, hogy a gyűléseken is nevetség tárgya lett (Például Irotán a „kortesbeszéd közben a bíró azt súgta neki, hogy: „Báró úr, azt tessék mondani, hogy megcsináltassa Rakaca felé az utat”. Báró úr meghallgatta a bírót, csak az volt a baki, hogy nem Rakaca felé, hanem ellenkező irányba, Lak felé mutatott.” In: Stuhán Gyula: Irota története.

bizonyította az, hogy a megye több kerületével szemben nem sikerült a hivatalos jelöltnek összegyűjteni annyi ajánlóívet, hogy a kisgazda jelölt ne tudott volna indulni. Természetesen voltak még ellenzéki jelöltek³⁰ az 1930-as években Váczyt kívül is, de ezek már az ajánlások összegyűjtésénél elvéreztek.

Összességében megállapítható, hogy bár csak a hivatalos jelöltnek volt esélye a győzelemre, az 1930-as évekre aktív politikai szereplővé vált a kerületben az ellenzék is.

Az 1939-es, 1945-ös és 1947-es választás a megyei listát nyújtotta a lakosság számára. Itt a hangsúly a pártokon, és nem a jelölteken volt. Tovább mélyítette a szakadékot a választók és a listák jelöltjei között, hogy nagy részüket nem ismerték, nem is megyebeliek voltak. Az 1939-es kisgazda listán kettő, a választókerülethez köthető személy volt Váczy József és a borsodsziráki kisgazda E. (Elek) Kaczvinszky József személyében. Váczy listáról végül bekerült az 1939-es törvényhozásba, sőt 1944 decemberében a miskolci Korona nagytermében őt is az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe választották.³¹ Mind 1945-ben, mind 1947-ben a 15. választókerület listáján szerepeltek az edelényi járáshoz köthető személyek, de egyikük sem jutott be a törvényhozásba³².

³⁰ 1931-ben Ivanics Lajos, Bárczy József és Körösy Sándor. (Reggeli Hírlap, 1931. június 2.) Ezen jelöltek pártállását a megyei sajtó nem taglalja, csak annyit ír, hogy Körösy a Kossuth-párt programját vallja. Ivanics Lajos pártállásáról később, a Reggeli Hírlap 1931. június 9-i számában önjelöltként ír róla, majd 1931. június 13-án arról tájékoztat, mely szerint Ivanics Lajos a Gaál-Gaszton-párt kegyeiért küzd Váczy ellenében.

³¹ Izsák Lajos: A koalíció évei Magyarországon, 1944-1948., 16-17. p.; Magyar parlament 1944-1949, 283. p.

³² 1945 - MKP: 11. Pavelka György földműves (Ládbesenyő); 17. Tömöl Béla kádár (Edelény); FKGP: 18. Gyuricskó Béla kisgazda (Boldva); 29. E. Kaczvinszky József kisgazda (Borsodszirák), 54. Dudás János kisgazda (Szendrő-Csehipusztá); SZDP: 16. Mezősi Sámuel asztalos (Edelény) In: BAZ Lt. IV. 903. 257.d.

1947 - MKP: 19. Nagy Albert bányász üb. elnök (Ormospusztá); SZDP: 22. Kocsárdi Ferenc bányász (Ormospusztá); FKGP: 6. Szakács József kisgazda (Boldva) In: Hajdú Imre: Fecsegő demokrácia?, 113-117. p.

2. Az ajánlókvek

A választói ajánlási ívek összegyűjtésének a Horthy-rendszer választásaiban fontos szerepe volt. „Előválogató” volt a valódi voksolásra, s nemegyszer a kormánypárt nem habozott ezt arra felhasználni, hogy egyhangúvá tegye a kerületet, bár ez az edelényi választókerületben nem sikerült. Ezen kívül ezek összegyűjtése egy kisebb kampánynak felelt meg, több ajánlóív összegyűjtése az adott párt és képviselőjelölt számára fontos presztízsnyeréséget adott.

A korszakban az ajánlás intézménye folyamatosan változott. Az 1920-as választások esetében 1919. évi 5988. ME számú rendelet harmadik fejezetében (17-23. §) szabályozza az ajánlásokat. Ezt a szabályozást váltja fel az 2200/1922. sz. ME rendelet, illetve ennek törvényerőre lépésével az 1925.: XXVII. tc. 62. §. Az 1939-es választásnál a képviselők ajánlására az 1938.: XIX. tc. VIII. fejezete (75-87. §) vonatkozik. A háborút követően az 1945. évi választójogi törvény alapján nem volt szükséges az ajánlás intézménye, az 1947.: XXII. tc. 11. § értelmében azon pártoknak, akik nem indultak az 1945-ös választásokon, azoknak a választást megelőző tizenötödik napig „minden választókerületre nézve ötvenszer annyi választó írásbeli ajánlása szükséges, mint amennyi az illető választókerületben jelölhető személyek legmagasabb száma, legfeljebb azonban háromezer”.

Az ajánlóívekről először az 1922-es választáson esik szó a sajtóban. Ekkor még az ajánlások számának nincs propaganda értéke, a későbbi évekhez képest alacsony a számuk (Lovász János: 2245, Csóka Vendel: 1619³³). Fontos kampányelemmé 1926-ban válik, amikor a nem hivatalos jelölt, dr. Farkas Gyula 3900, Lovász János, a hivatalos képviselőjelölt 2630 jelölést szerzett. Farkas Gyula hívei már a győzelem előszelét látták ebben, de Lovász hívei azt hangsúlyozták, hogy „Lovász János nem forszírozta a maga részéről a fölös aláírások gyűjtését, megelégedett a törvényben előírt mennyiséggel”³⁴, illetve „hogya a választás hátralévő napjáig megfordulhat a

³³ Reggeli Hírlap, 1922. május 25.

³⁴ Reggeli Hírlap, 1926. december 4.

kocka, és Farkasék táborából elhódítanak annyi embert, amennyi a győzelemhez szükséges”³⁵.

Az ajánlóívekért való harc még ádázabb lett 1931-ben. A megye mérvadó, kormánypárti napilapja, a Reggeli Hírlap folyamatosan jelentette a „választási frontról”, hogy a hivatalos jelöltnek hány ajánlóívet sikerült szereznie. Végül két jelölt adta be ajánlószelvényeit: Váczy József kispap 2886, Farkas Gyula 8081 darabot³⁶.

Az ajánlóívek mögötti presztízsharc és a hivatalos jelöltet övező támogatás legfőbb bizonyítéka az 1935-ös választás. Ekkor az alig egy hete jelölt és három napja kampányoló Radvánszky Kálmán 7351 ajánlást szedett össze³⁷! Az 1935. évi „előválogató” érdekessége, hogy mindkét esetben az ajánlások közül közel 1000 darabot érvénytelennek találtak, ugyanis március 23-án báró Radvánszky 8234, Váczy 4325 ajánlóívet adott be³⁸, de Radvánszky részéről 7276, Váczy részéről csak 3409 ajánlóívet fogadott el a vármegye március 26-án³⁹.

1939-ben az – új törvény értelmében – az ajánlások száma csak 50%-kal léphette túl a jelöltséghez szükséges mennyiséget, emiatt a kampányban szerepét is elvesztette. Ezáltal nem is közöl információkat a helyi sajtó az egyéni választókerületek ajánlóíveinek gyűjtéséről. Az 1947-es választások kapcsán semmilyen információnk nincs a választókerület ajánlásaira nézve.

3. Választási kampány kiemelt résztvevői

A./ A közigazgatás kampányszerepe

A Horthy-korszak közigazgatási rendszerét alapvetően a dualizmus végére kialakult rendszer határozta meg. Ugyan az 1929: XXX. tc.-kel korszerűsítették a vidéki közigazgatást – amely képviselőinek

³⁵ Reggeli Hírlap, 1926. december 5.

³⁶ Reggeli Hírlap, 1931. június 21.; Érdekes az összesítés kapcsán, hogy egy forrásközlésben megjelent a borsod vármegyei alispán által írt, belügyminiszternek szóló, június 24-i datálású táviraton Farkas Gyula ajánlásait 2442-re, Váczy jelöléseit 2244-re teszi. In: Források a borsodi és miskolci munkásmozgalom történetéhez, 3.köt., 132-133. p.

³⁷ Reggeli Hírlap, 1935. március. 15.

³⁸ Reggeli Hírlap, 1935. március 24.

³⁹ Reggeli Hírlap, 1935. március 27.

csupán 40%-át választhatták a választópolgárok –, a megyei önkormányzat jogkörét csorbította, hogy mind a karhatalom, mind a járás élén álló főszolgabírók a kormányzatilag kinevezett főispánok alá tartoztak. Habár a községek képviselői maguk választhatták főbírójukat és jegyzőjüket, ezek tevékenysége általában helyi ügyek körül forgott, lojalitás jellemezte őket a fennálló hatalomhoz⁴⁰.

A közalkalmazottaknak a választások alkalmával kötelező módon fel kellett sorakozniuk a hivatalos jelölt zászlaja mögött, meg kellett győzniük a választókat a hivatalos jelölt melletti szavazásra. Fontos munkájuk volt az ajánlóívek összeszedésében. A közigazgatásnak jelentős szerepe volt abban is, hogy az ellenzéki pártgyűléseket „közbiztonságra vagy közegészségre” hivatkozva tiltsa meg⁴¹. Kiemelt fontosságú tény, hogy a jogszabályi előírások számtalan kivételével, egyedi előírásával megnövelte a helyi szervek mozgásterét és diszkrecionális hatalommal ruházta fel a helyi szerveket⁴².

A közigazgatás kapcsán külön szót kell ejtenünk a főispáni tisztségről. A főispán mindenkor a kormány bizalmi emberének számított, a belügyminiszter előterjesztésére az államfő nevezte ki, s mindvégig a belügy vezetőjének volt alárendelve. A főispán felügyeleti és ellenőrzési jogköre kiterjedt a vármegye valamennyi testületi és egyéni szervére, mind az igazgatási, mind pedig az önkormányzati ügyekben, közigazgatási, szervezési hatásköre is egyes kinevezések, helyettesítések, szolgabírók hivatali beosztása erejéig. Már ez is jelentős hatalmat jelentett számára, különösen abból a szempontból, miszerint – Rakovszky belügyminiszter szavaival élve – „főispáni állás elsősorban is politikai jellegű”, egy korabeli szakértő (Magyary Zoltán) a főispán feladatát abban látta, hogy „mint politikai tisztviselőt, a kormány azzal a feladattal is megbízza, hogy a parlamenti többségét biztosító pártnak a vármegyében való szervezetét kiépítse és vezesse”. Kiemelkedő a szerepük abban a tekintetben is, hogy a főispán „az egész kormány, s így ennek révén az államhatalom rep-

⁴⁰ Gergely-Izsák: A 20. század története, 120-123.p. Püski Levente: A Horthy-rendszer, 195. p.

⁴¹ Hubai László: Kampánytörténelem és történelem a kampányban, 66. p.

⁴² Püski Levente: Horthy-rendszer, 105. p.

rezentánsa”, amit a díszes beiktatások is szimbolizálnak, politikai potenciáljukat növeli a helyi társadalom feletti befolyásuk⁴³.

1920 és 1947 között három főispán szolgált a választások alatt. 1920-tól 1922-ig Lichtenstein László⁴⁴ volt a megye főispánja, aki egyes szakirodalmak szerint „saját kérésére vonult vissza”⁴⁵, máshol Gömbös ténykedését kívánják beleláttni, aki a fajvédőpárt későbbi tagját kívánja „beletenni” a pozícióba. Nem tartotta „elég erélyesnek” a korábbi főispánt és a választások sikerét féltette tőle⁴⁶. Vitéz Borbély-Maczkó Emil révén valószínűleg talán az egyik legkarakterszerűbb személyiséggel rendelkező főispán került a vármegye élére⁴⁷.

A választások meghatározó szereplője egész főispáni működése alatt, kiemelten a harmincas években. Ahogy a megyei sajtó fogalmaz, „a főispán fáradtságot nem ismerő tevékenysége az egyik faktora annak a ténynek, hogy Borsod-Gömörben a nép helyesen és jól választ”⁴⁸. A választás előtt a főispán különböző indokokkal – ún. „panasznapokat” tart a választókerületekben, a községi bírónak pedig díszes botokat ad át⁴⁹ – járja a választókerületeket, s ezen alkalmakkor természetesen felszólal a hivatalos jelölt mellett, sőt több alka-

⁴³ Takács Tibor: A főispáni kar társadalmi összetételének alakulása a két világháború közötti Magyarországon, 1031-1036. p.

⁴⁴ Miskolc írásban és képekben, 55-58. p.; 73-76. p.; 81-86. p.

⁴⁵ Miskolc írásban és képekben, 86. p.

⁴⁶ Tóth Pál: Helytörténeti adalékok az 1922-es nemzetgyűlési választások történetéhez, 82. p.; Az igazsághoz hozzátartozik, hogy Lichtenstein karrierje nem tört derékba, egészen a háború végéig fontos pozíciókat töltött be, például 1938-tól Miskolc főispánja volt.

⁴⁷ Életről lásd: Miskolc írásban és képekben, 87-94. p.; Vitéz Borbély-Maczkó Emil húsz esztendeje a magyar közéletben 1920-1940; élete még feldolgozásra vár.

⁴⁸ Magyar Jövő, 1926. december 1.

⁴⁹ Utóbbi éles szakzsmussal veszi tudomásul az ellenzék: „Botokat osztogatott az egész néma hét alatt is Borsod megye főispánja a vármegye községekben. Ne ijedjünk meg, nem „huszonöt botokat”, hanem bírói pálcákat. (...) Arra mindenesetre jók voltak ezek a botosztogató gyűlések, hogy ha netán ezek ellenére is bejut valamelyik borsodi egységes párti – NEP – MÉM - MÉP a jelölt, elmondhatjuk róla, hogy botcsinálta képviselő.” In: Magyar Jövő, 1939. május 28.

lommal a „néma héten” agítál a hivatalos jelölt mellett, mely jelöltek természetesen már jelölésükkor is a főispán bizalmát élvezik. Fontos megemlíteni, hogy a főispán a kampányban alapvetően a „szociális főispán” képét kívánta prezentálni⁵⁰.

1945 márciusától 1947 novemberéig a kommunista Oszip István⁵¹ volt a vármegye főispánja. Legfőbb céljait a közellátás megszervezésében és a közeleti tisztaság megteremtésében határozta meg, de érdekes párhuzamot találhatunk Borbély-Maczký tevékenységével. Ugyanis 1947 júliusának végén a kommunista főispán is útra kelt a kormánybiztosság járásaiban, hogy ünnepélyes keretek között az újbirtokosoknak telekkönyvi végzéseket osszon ki, s eközben az új választások kapcsán kijelentette, hogy „a nép vegye fontolóra, mire adja mostan szavazatát, arra a pártra, amely a dolgozók jobb életéért küzd, amely a földreformot lehetővé tette, és amely hároméves tervével megteremtette a jobb élet lehetőségeit”. Az edelényi járásban Jákfalván járt a főispán⁵².

Ugyan nem a közigazgatás része, de vele szorosan összekapcsolódik a karhatalom. 1945. márciusi feloszlataáig az 1881-ben alapított csendőrség látta el a karhatalmi feladatokat vidéken, így a vizsgált választókerületben is. A csendőrség és közigazgatás zökkenőmentes érintkezését a csendőr tisztikarnak a közigazgatás magasabb szerveivel való folyamatos kapcsolattartása biztosította, de a hivatalnoki kar és a tisztikar azonos társadalmi rétegből való származása esetlegesen rokoni kapcsolatai⁵³ is biztosította ezt. Fontos megjegyezni, hogy az őrs teljesen független volt a községi előljáróságtól,

⁵⁰ Ugyanezt találhatjuk a 20 éves jubileumára készített könyvben is (Vitéz Borbély-Maczký Emil húsz esztendeje a magyar közeletben 1920-1940.), meg a valóságban is sokat tett a szociális helyzet javulása érdekében, célja volt a barlanglakások felszámolása. Kampány idején is többször elbeszélgetett a lakosokkal, demonstratív módon megvizsgálta a falu határában a termést. (pl. Abodon 1931-ben; In: Reggeli Hírlap, 1931. június 13)

⁵¹ Miskolc írásban és képekben, 103-108. p.

⁵² Szabad Magyarország, 1947. július 23.

⁵³ Például az egyik edelényi „dinasztia”, Lipták család adta az edelényi őrs vezetőjét.

csak a főszolgabírón keresztül érintkezettek, mely a választási mozgalom során is megmutatkozott⁵⁴⁵⁵. A csendőrséget többször alkalmazták választási visszaélések véghezviteléhez, amely eseteket egy külön fejezetben taglalom. Általánosságban nem sok adatunk van a csendőrség működésére a választókerületben, csupán az 1931-es választások kapcsán a megyei reakciót ismerjük. A 13. sz. bizalmas vegyesdandár parancsnoksági parancs leszögezi, hogy a „közigazgatási hatóságok egyöntetűen kiemelték a kirendelt csapatok fegyelmezett, céltudatos fellépését” illetve nem merültek fel panaszok sem, de folyamatos hibaként rója fel, hogy több alkalommal is a kirendelt karhatalom részletszolgálatot teljesített az együtt tartásra vonatkozó szabályzati rendelkezés ellenében. Ezt súlyosbította, hogy több helyen tapasztalatlan parancsnokok alatt szolgáltak, esetlegesen 4-5 járőr kiküldésével alig marad egy raj egy kézben, a karhatalom egyes részei tisztések vezetése alatt álltak, így ez könnyen „időszerűtlen vagy tervszerűtlen fegyverhasználatra” vezethet⁵⁶. Fontos eleme volt még a választási mozgalom felügyelete kapcsán, hogy minden gyűlésről jelentést voltak kötelesek írni, így Eckhardtéról is⁵⁷.

1945-ben is egy átpolitizált karhatalmat találhatunk az edelényi járásban. Karhatalmat kezdetben a kommunisták és MOKAN-szimpatizánsok által szervezett polgárőrség adta, majd a helyi szovjet erők ösztönzésére az oroszul is tudó Kulbács Gyula lett a járási rendőrség vezetője. A rendőrök nagy része átvett polgárőr lett, akik nemegyszer kocsikáztak községről községre Nagy és Suszter Bélával,

⁵⁴ Például a Csóka Vendel 1922 májusában tartott szuhakállói programbeszédét fel akarta oszlatatni a helyi jegyző, de a csendőrség – mivel rendezavarás nem történt – nem oszlatta fel. In: Népszava, 1922. május 15.

⁵⁵ Kaiser Ferenc: A Magyar Királyi Csendőrség története a két világháború között, 45-50. p.

⁵⁶ HL. II. 1605. 1.d.; Hasonló tervszerűtlen fellépést láthatunk 1935-ben, amikor egy csendőr abbéli zavaradottságában, hogy a kiscsárdagyűlést követően megérkező Eckhardt autójához sietnek a falusiak, fegyvert fog egy öregasszonyra. In: Magyar Jövő, 1935. március 21.

⁵⁷ Ilyen dokumentumot közöl a Rubicon magazin honlapján In: Csendőrségi jelentések. [URL: http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/csendorsegi_jelentesek/] Időpont: 2011. április 27.

„akik az MKP szervezésén fáradoztak”, tehát politikai célokra is felhasználták a rendőrséget. Ugyan később minden párt próbálta saját tagjait elhelyezni a rendőrségben, de nem sok sikerrel⁵⁸.

B/ Az egyházak szerepe a választások során

A Horthy-korszakban a politikában meghatározó erejűek a különböző felekezeti egyházak. Egyházi vezetőik a felsőházban, a kormányzati hatalom alsóbb szintjein a középpapság képviseli egyházának érdekeit. Az oktatás meghatározó szereplői, az elemi népiskolák abszolút többségének fenntartói⁵⁹, Edelény iskoláit is a római katolikus és református egyház tartja fenn⁶⁰. Röviden szólva az egyházak képviselői a helyi elit tekintélyes tagjai, akik támogatása szükségszerű egy eredményes kampány végig viteléhez. Ám egyszerre megoldandó problémát is jelent, ugyanis a fentebb említett heterogén vallású választókerületben politikai kérdések felekezeti felvetését is felvehetnek.

A felekezeti kérdés jelentőségéről magából a kampányok alatt elhangzott programbeszédnek során is képet kaphatunk. Az 1922-es választás során Lovász János beszédének egyik kulcsmondata volt az alábbi: „Ne az utat keressük, ami szétválaszt, hanem ami összehoz. Békét kell teremteni felekezeti téren, ne kérdezzük, hogy kinek milyen a vallása, hiszen e tornyon túl egy Isten van, a magyarok istene⁶¹”. 1931-es látogatása során Borbély-Maczkó Emil főispán is fontosnak tartotta felhívni Szendrő „község lakosságát, hogy felekezet nélkül fogjon össze, mert a mai nyomorúság nem tesz különbséget az egyes felekezetek és néposztályok között⁶²”. Megtalálhatjuk a felekezeti kérdésről báró Radványi Kálmán jelöltsége kapcsán is, ugyanis a kormánypárti Reggeli Hírlap szükségesnek tartja leszögezni az új kormánypárti jelölt kapcsán, hogy „felekezeti ellen régóta harcol⁶³”. A helyi kisgazdapárti napilap, a Magyar Jövő publicistái Serédi Jusztinián választási pásztorlevelének passzusait, – „olyan pártok jussanak az Országházba, amelyek szentistváni szellemben,

⁵⁸ Edelény múltjából, 468-470. p.

⁵⁹ Gergely-Kardos-Rottler: Az egyházak Magyarországon, 169-178. p.

⁶⁰ Edelény múltjából, 249-340. p.

⁶¹ Magyar Jövő, 1922. március 12.

⁶² Reggeli Hírlap, 1931. június 11.

⁶³ Reggeli Hírlap, 1935. március 9.

keresztény elvek alapján fognak törvényeket alkotni” – a Kisgazdapártra vonatkoztatják⁶⁴.

Választások során Lovász János kampányaiban mutatkoztak meg legjobban a felekezeti ellentétek politikai vetületei. Lovász Jánosnak már az 1922-es kampány során is gondot okoztak a járást szétfeszítő felekezeti ellentétek. A probléma legfőbb forrása Szémán István szuhakállói görög katolikus lelkész jelöltsége volt, aki mozgósítani kívánta a járás katolikus lakosságát a református egységes párti jelölttel szemben. Ennek egyik példája a Lovász május 7-i kortes körútjának „zavaró incidense”, amikor is a felsőnyárádi plébános vasárnap délelőtti istentiszteletét másfél órával „prolongálta” avégett, hogy a katolikus választókat Lovász programbeszédétől távol tartsa.⁶⁵

A felekezeti ellentétek a választókerületben kétségkívül a református Lovász János és a katolikus Farkas Gyula választási harcában csúcsosodott ki. Már november 21-én az egyik helyi sajtóorgánum úgy tudósít az edelényi választókerületről, mint „azon kevés kerületeknek az egyike, amelyeknek a választói felekezeti szempontokat mérlegelnek a jelöltek személyének kiválasztásánál”. Bonyolítani látszik a felekezeti képet, hogy dr. Szémán Istvánt – immár fajvédőként – illetve vitéz Sárkány Sándor keresztény kisgazda jelölt személye is felekezeti tartalommal rendelkezik⁶⁶, de, ezen jelöltek hamar passzivitásba vonulnak⁶⁷. November végére, december elejére viszont kritikusan kezdenek a felekezeti kérdéshez viszonyulni a sajtóban. Egyrészt, mint „bedobott” kampányfogásként kezdik kezelni a felekezeti kérdést⁶⁸, másrészt Kaczvinszky Tamás borsodsziráki kisgazda azt fejtegeti olvasói levelében, hogy a felekezeti kérdés nem áll a választási mozgalom homlokterében. Példaként említi, hogy a borsodsziráki katolikusok fele Lovász, fele Farkas ajánlóívét szignálta, a protestáns balajtiak meg egyhangúan, Farkast jelölték. Ennek tükrében a felekezeti ellentéteket szítókat „hazaárulónak és a házát megölő gyilkosnak” tekinti⁶⁹.

⁶⁴ Magyar Jövő, 1939. május 17.

⁶⁵ Magyar Jövő, 1922. május 9.

⁶⁶ Reggeli Hírlap, 1926. november 21.

⁶⁷ Reggeli Hírlap, 1926. november 23.

⁶⁸ Magyar Jövő, 1926. november 30.

⁶⁹ Magyar Jövő, 1926. december 2.

Természetesen szükséges megvizsgálni, hogy található-e összefüggés a 1926-os választás eredménye és a felekezeti megoszlás között. Egyrészt kerületi szinten a katolikus jelölt nyert, ami kifejezi a felekezeti többséget, de nem elégséges érv s ezért érdemes megvizsgálni a községek felekezeti megoszlását. Lovász nyolc településen (Borsodszirák, Dövény, Felsőkelecsény, Felsőnyárad, Lak, Martonyi, Sajókaza, Ziliz) szerezte meg a szavazatok több mint felét, amelyekből öt református többségű, kettőben jelentős református népesség él, míg egy település közel 90%-a római katolikus. Tehát valószínűleg szerepet játszhatott a felekezeti identitás a képviselőválasztáskor, de nem elsődleges szempontként.

A választókerület egyházi személyiségeinek magatartását az 1930-as években alapvetően a kormányzati hatalomhoz való lojalitás jellemezte. 1931-ben a helyi felekezeti közösségek vezetőinek kiemelkedő jelentőségük van a kampányok során. Szuhakállón a rudolftlepi bányagazgató társaságában szónokolt a helyi görög katolikus lelkész⁷⁰. A hivatalos jelölt június 7-i kampánykörútján a római katolikus esperes vezetésével „megjelent Szendrő és szomszédos választóinak hatalmas serege”, Szuhogy „Suha Pál katolikus plébános vezetése alatt vonult fel”, Rudabányán Csíky református lelkész nyitotta meg a gyűlést⁷¹. A vármegyei főispán látogatása alatt Szendrőben a római katolikus, református és izraelita egyházak lelkészeit fogadta⁷².

1939-ben a főispán körútajakor Múcsonyban ifj. Vaskovich Antal görög katolikus főesperes, Hangácson Mikola István református lelkész és Korenkó Bertalan plébános, Szendrőn Marschalkó Bertalan református lelkész és Medgyessy Imre plébános⁷³, Sajókazán Béres Árpád lelkész és Varga Lajos református lelkész fogadja⁷⁴. De nemcsak a főispánnal szemben voltak lojálisak, hanem a kormánypárti képviselők gyűlésein is megjelentek, így például Martsekényi múcsonyi gyűlésén felszólalt a helyi főesperes⁷⁵.

⁷⁰ Reggeli Hírlap, 1931. június 6.

⁷¹ Reggeli Hírlap, 1931. június 9.

⁷² Reggeli Hírlap, 1931. június 11.

⁷³ Magyar Élet, 1939. május 25.

⁷⁴ Magyar Élet, 1939. május 28.

⁷⁵ Magyar Élet, 1939. május 17.

Az edelényi választókerületben viszont az egyháziak egy része inkább az ellenzéki kisgazdákat támogatta. 1931-ben nem jelent meg több község – Abod, Viszló, Rakaca stb. – lelkésze a főispán panasznapjain⁷⁶, illetve egy Borbély-Maczky Emil által a belügyminiszternek írt levélben Váczy legfőbb támaszát a görög katolikus papságban és tanítószágban határozza meg⁷⁷.

Meg kell említenem, hogy az antiszemitizmus, mint kampánytéma kétszer jelent meg a Horthy-korszakban. Egyrészt 1926-ban állítólag Lovász hívei a kerület zsidóinak körében azt híresztelték, hogy Farkas „intrázigens ébredő és már a békében is antiszemita volt”, míg a nem zsidók körében a nem hivatalos jelölt állítólagos zsidó nagyatyjáról beszéltek⁷⁸. Másrészt az 1939-es választás során mind a kormányoldal, mind a kisgazdák reagáltak a meghozott zsidótörvényekre, többször elég durva antiszemita hangnemben is⁷⁹. 1945-öt követően az antiszemitizmus, mint a bűnös múlt egyik szelete jelent meg, Marosán György szólalt fel gyakran az antiszemitizmus ellen a különböző megyei gyűléseken⁸⁰.

A háborút követően súlyos csapások érték az egyházat. Lelkészeik haltak meg a háború során, az egyházi épületek jelentős része háborús sérülést szenvedett. A katolikus egyház 800 ezer holdjából

⁷⁶ Magyar Jövő, 1931. június 16.

⁷⁷ Források a borsodi és miskolci munkásmozgalom történetéhez, 3. köt. 135. p.

⁷⁸ Reggeli Hírlap 1926. december 10.

⁷⁹ Például a Magyar Élet az alábbi jellemzést adja a kerületről: „Az edelényi választókerület, amelynek lakossága évek óta a legelkeseredettebben nézi a zsidóinváziót, ami a kerülethez tartozó egyes községekben állandóan erősödött, nagymértékben tudja értékelni a kormány erélyes állásfoglalását a zsidókérdésben és tudja, hogy milyen veszélyt és idővesztést jelentett a többi pártoknak az állásfoglalása, amivel a zsidókérdésnek a megoldását elodáznai igyekeztek.” In: Magyar Élet 1939. május 20.

„Egyedül Eckhardt Tibor és pártja szállt szembe a zsidó tókéval” – Magyar Jövő címlapján lévő cikk. In: Magyar Jövő, 1939. május 27.

⁸⁰ Marosán György beszéde az SZDP vármegyei titkárainak konferenciáján: „Ahogy szembeszálltunk 1945-ben az antiszemitizmussal, úgy szembeszállunk, most az antikommunizmussal – akárki csinálja. Mind a kettőt fasizmusnak tekintjük.” In: Felvidéki Népszava, 1947. július 16.

80 ezer, a református egyház 102 ezer holdjából 60 ezer hold maradt az egyház kezelésében⁸¹.

Az egyházak ennek ellenére is integráns részei maradtak a választási folyamatnak. Leghíresebb tettük az 1945-ös pásztorlevél kiadása⁸², de jelentős volt agitációs tevékenysége egészen a választás napjáig⁸³. A FKGP-nek sikerült legjobban felhasználniuk az egyházakat a kampány során. Az edelényi járásban lévő egyik első gyűlésükkor, „búcsú ünnepe alkalmából” zászlót avattak Nyomáron, amelyet megáldottak és beszédet mondott mind a római katolikus plébános (Eperjessy Dénes), mind a református lelkész (Mikola István)⁸⁴.

Problematikusabb volt a viszony a baloldali pártok és az egyházak között. Ugyanis az MKP a két választás között egyfajta kettősséggel viseltetett az egyház iránt, miszerint egyrészt az alsópapságot is igénybe kívánták venni a laikusok megnyerése érdekében, másrészt eltökélt célja, hogy az ekléziát gyöngítse, a nők és a fiatalok megszervezésekor felmerülő akadályokat (pl. KALOT) lebontsa⁸⁵. A helyi egyházak megnyerését célozzák például a „rohambrigádok”, amelyek az elszegényedett hívek az elégtelen anyagi forrásai miatt ki nem javított háborús károkat szenvedett egyházi tulajdonú épületeket javították meg. Az edelényi járásban például a szuhogyi templomkapun végeztek javításokat a falujáró rohamcsapatok⁸⁶. Talán ennek is betudható, hogy kommunista rendezvények tagjaiként is szerepeltek

⁸¹ Gergely-Kardos–Rottler: *Az egyházak Magyarországon*, 208-210. p.

⁸² Megjegyzendő, hogy 1947-ben bár Mindszenty kijelentette, hogy „bármiféle pártnak a kifejezett támogatásától” tartózkodik, mégis egy bizalmas körlevélben a helyi papságot a négy polgári párt támogatására szólította fel. In: Izsák Lajos: *A Keresztény Demokrata Néppárt és a Demokrata Néppárt*, 94-95. p.

⁸³ *Parlamenti választások 1920-2010*, 235. p.; Vida István: *Az 1945-ös választások és a Független Kisgazdapárt*, 191-192. p.; *Hatása a megyében is jelentős volt.* In: Újlaki Péter: *Adalékok az 1945-ös nemzetgyűlési választások történetéhez Borsod, Abaúj, Zemplén megyékben*, 217-218. p.

⁸⁴ *Miskolci Hírlap*, 1945. június 26.

⁸⁵ Sándor István: *Az MKP és a katolikus egyház viszonyáról Borsod megyében 1945-1948 között*, 198. p.

⁸⁶ Sándor István: *Az MKP és a katolikus egyház viszonyáról Borsod megyében 1945-1948 között*, 200. p.

egyházi személyek, mint például 1947. július végén, Jákfalván az MKP mellett szóló főispánt a dövényi református dalárda fogadta magyar kardalokkal, ugyanez év augusztusában a miskolci vasutasok rudabányai kirándulásakor Szepesi Sándor plébános és Kazai József református lelkész istentiszteletet tartott, utóbbi az Isten áldását is kérte a három éves tervre⁸⁷.

A választás

A választási folyamat legfőbb, mégis a sajtóban illetve a szakirodalomban is talán a legkisebb publicitást kapó eseménye maga a választás napja. Sajnos kevés információnk van arról, miképp zajlott egy ilyen választás az edelényi választókerületben a taglalt időszakban. Jelentősebb, a hivatalos közegek választási szervezését bemutató iratanyag csupán 1926-ból található a választókerületre vonatkozólag, így ennek példáján kívánom prezentálni, hogy miképp is folyt le a választás az edelényi járásban⁸⁸.

1926-ban az edelényi választási bizottság elnöke dr. Nagy Barna lett, akinek kinevezését a Farkas párti Reggeli Hírlap is üdvözölte. November 20-án jelölték ki a választási biztost és helyettesét, dr. Szilágyi Antal kir. tsz. tanácselnököt és dr. Balczer Jenő kir. tsz. bírót, akik mindketten miskolciak voltak. A választási bizottság tagjai és póttagjai között többségben voltak az edelényiek, találunk köztük földművest, földbirtokost, ügyvédet, erdőfőtanácsost, bank- és bányagazgatót is.

A szavazatszedő küldöttség tagjai döntő mértékben földbirtokosok illetve valamely felekezet – általában református – iskolájában dolgozó tanítók. Jelentős számban találhatunk még református lelkészeket és jegyzőket, de görög katolikus esperest, kántort, gazdatisztet, kereskedőt, kocsmárost, két arisztokratát (gr. Batthyány, b. Radvánszky), nyugalmazott ezredes és bányatulajdonost is.

1926-ban a választások általában a községházán vagy a római katolikus, református esetleg evangélikus iskola épületében zajlottak. Adatunk erre vonatkozólag még 1945-ből van. A választások ebben

⁸⁷ Szabad Magyarország, 1947. augusztus 7.

⁸⁸ A lentebbi választást az alábbi iratanyag alapján mutatom be: B.-A.-Z. M. Lt IV. 903. 1-2. d.

az időben már nemcsak a községházakban illetve az iskolákban zajlottak. Sok szavazókör különböző lakóházakban várta a szavazókat, de otthont adhatnak szavazóköröknek irodák, kereskedő épületek, SZDP, MKP, MADISZ párhelyiségek és olvasókörök épületei, kisajtított kastélyok – vagy inkább kúriák –, illetve kocsmák⁸⁹.

A választások során több kifogásolt és visszautasított személy széles palettáját találhatjuk⁹⁰. Összesen 69 visszautasított és 6 kifogásolt szavazat született a választókerületben

A szavazás általában 6 órakor kezdődött, Szendrőládon meg nem nevezett ok miatt fél 9-kor kezdődött. A választók – 1925: XXVI. tc. 74. § (5) értelmében – „aszerint, amint egyik vagy másik jelöltre szavaznak, egyenlő létszámú külön csoportonként” szavaztak, a csoportok sorrendjéről „a küldöttségi elnök által húzott sors” döntött. Az 1925. évi szabályozás 78. § lehetőséget adott arra, hogy „ha szavazás céljából már legalább hat óra állott a választók rendelkezésére, a szavazatszedő küldöttség elnöke egy órától két óráig terjedhető határidőt (zárórát) tűzhet ki”. Az 1926-os választások alkalmával általában egy órát hagytak, a legkorábban Debrétén (11 órakor 1 órás határidőt rendelt el), míg legkésőbb Rudabányán (6 óra 19 perckor 2 órás határidőt hirdettek) ért véget a szavazás. Szakácsiban nem volt záróra, mert délig mindenki leszavazott, Edelényben pedig 6 óra 20 perckor is elfogadtak szavazatot annak ellenére, hogy hivatalosan 6 órakor véget ért a szavazás.

Az edelényi választási bizottság a választás napján 8 órakor kezdte meg tevékenységét, s felügyelték a csendben és rendben, zavaró körülmények nélküli választást, esetleg az érdeklődő újságírók tele-

⁸⁹ B.-A.-Z. M. Lt IV. 903. 257. d.

⁹⁰ 1926-ban sokan voltak olyanok, akik elmentek választani, de 1922-höz képest elvesztették szavazati jogukat. Nem egyszer történt olyan, hogy valaki már egyszer szavazott. Többször adategyeztetési gondok miatt utasítottak vissza szavazót, ugyanis vagy más néven volt felvéve, voltak életkorbeli egyeztetési problémák is – például egy 27 éves férfinak a névjegyzék szerint 74 évesnek kellett volna lennie –, de talán a legérdekesebb özv. Juhász Jánosné esete, akinél esetében azt kifogásolták, hogy él még a férje. Egy embert egy korábbi elzárása miatt utasítottak vissza, míg Alsótelekesen Forgács Andrásné Lovász Jánosra adott szavazatát semmisítették meg, mert Farkas Gyulára akart szavazni, de elvétette.

fonon feltett kérdéseire kellett válaszolniuk⁹¹. Az első jegyzőkönyvek negyed 5-kor érkeztek be Borsodból, este 9 órára 11 település jegyzőkönyve érkezett meg a választókerület székhelyére. Másnap, december 11-én 11 óráig várták a szavazókörök eredményeit, de Felsőnyárad, Felsőkelecsény és Dövény jegyzőkönyvei csak késve, 12:35-kor érkeztek meg. A hivatalos okmányok beérkezését követően a választási elnök és biztos a bizottság tagjai és bizalmi egyének jelenlétében megállapította a választás eredményét, amelyet délután 5 óra 30 perckor ki is hirdettek.

Érdemes megvizsgálni, hogy milyen okokkal nem járultak a szavazatszedő bizottság elé a választópolgárok, ugyanis az edelényi választókerületben a két világháború között, az 1922-es választás kivételével kötelező volt a szavazatszedő bizottság előtti megjelenés. Az 1920-as választás esetében az 1919. évi 5988. ME számú rendelet tizedik fejezete, az 1939-es választás esetében az 1938: XIX. tc. 9. § írja elő a kötelező voksolást. Az legtovább életben lévő 1925: XXVI. tc. 74. § átvette az 1922-es rendelet 73. § szövegét, de ezt az alábbi mondattal egészítette ki: „Minden választó köteles nyilvános szavazás esetében is a választási bizottság előtt megjelenni, még ha szavazni nem is kíván.” Az 1926-os választás példáján megvizsgálva elenyésző számban voltak azok, akik a szavazatszedő bizottság előtt nem kívántak szavazni.

A távollét okait kevés alkalommal közlik 1926-ban. Itt alapvető indokok voltak, hogy fekvő beteg, elköltözött – külön kiemelve az tengerentúlra, főleg Kanadába kivándoroltakat. 1939-ben többen – általában idősek – betegség miatt nem járultak az urnákhoz, jelentős számban hivatalos tevékenység (pl. MÁV, honvédség) miatt nem szavaztak. Akadályt jelentett az egyetemisták, illetve egy szolgálatban lévő detektívnek is a lakhelyétől való távolság, egy halaszthatatlan családi ügy (pl. egy temetés), vagy éppen az áradó Sajó.

A választások során a választókerületi bürokrácia nem mindig működött megfelelően. Egyrészt a névjegyzékekkel több probléma volt, például Edelényben a szavazatszedő bizottság a tavalyi ívet kapta meg ceruzával készített javításokkal. Másrészt több, a szavazatszedő bizottság előtt meg nem jelenésért indított ügy a bürokrácia

⁹¹ Magyar Jövő, 1926. december 11.; Reggeli Hírlap, 1926. december 11.

rossz működése miatt történt. Így 1926-ban a szavazatszedő bizottságok előtt meg nem jelenők jelentős része halott volt. 1939-ben több felszólamlás során is sérelmezték, hogy évek óta elköltöztek s még mindig a régi lakhelyük alapján tartják számon a központi választmánynál⁹².

A választási visszaélések

Az edelényi választókerületben információim szerint egyetlen egyszer sem támadták meg az illetékes hatóságoknál a választási eredményeket⁹³, a lentebb említett választási visszaélésekről való adataim forrása az ellenzéki lapok hírei. Sajnos ez behatárolja e tények megbízhatóságát, nem állapítható meg, hogy mely események valóságok s melyek kortesfogásai az adott ellenzéki lapnak. A megbízhatóság különösen aggályos abban a tekintetben, hogy az 1926-os kampány során a Reggeli Hírlap Farkas Gyula irányában, az 1930-as években a Magyar Jövő a kisgazdák irányában folytatott kampányának lényeges eleme volt, hogy az ellenzék elleni hatósági visszaéléseket kiemeljék.

Az első inzultusokra az 1922-es választásokon került sor. Április közepén az edelényi főszolgabíró megtiltotta a szociáldemokraták számára a párt választási bélyegeinek árusítását, próbálva ellehetetleníteni az ellenzéki párt anyagi bevételeit⁹⁴. Május 7-én a szendrői szociáldemokrata gyűlést akarta megzavarni egy 5-6 fős csoport a szendrői bíró vezetésével „durva és becstelen közbekiáltásokkal”, de nem sikerült⁹⁵. Nem mondható el ez a május utolsó napjaiban az edelényi Vám-vendéglőben történt „sajnálatos támadásról”⁹⁶, ahol – a Népszava szerint – a csendőrség összejátszásával az előadókra, Csó-

⁹² B.-A.-Z. M. Lt IV. 805. 3. d.

⁹³ A különböző jogsértések büntetésére és korrigálására törvényes lehetőséget adtak a hatályos jogszabályok: 5985/1919. ME. sz. rendelet, mind a 2200/1922. ME. sz. rendelet, majd a 1925. évi XXVI. tc. a Közigazgatási Bírósághoz utalta a magtámadott választási ügyet a nemzetgyűléstől. Lásd bővebben: Ruszoly József: A választási bíráskodás Magyarországon 1848-1948; Püski Levente: A Horthy-rendszer

⁹⁴ Népszava, 1922. április 19.; PIL 683.f. 5/76

⁹⁵ Népszava, 1922. május 9.

⁹⁶ PIL 683.f. 5/76

ka Vendelre és Popovics Lajosra, egy székekkel, „husángokkal és bicskával fölfegyverzett társaság” támadott, akik elől az előadók csak nagy erőfeszítések árán tudtak elmenekülni⁹⁷. Ezzel párhuzamosan állítólag Radvánszky a földjein dolgozó munkásokat fenyegette meg állásuk elvesztésével, amennyiben nem írják alá Lovász ajánlóívét. Több esetben is megtörtént – mint például Lakon –, hogy a gyűlés bejelentőit berendelték a község házára, ahol a jegyző ennek visszavonására kényszerítette a jelenlévőket⁹⁸. Ha nem ért célt a jegyző, akkor pedig egyszerűen betiltották a rendezvényt⁹⁹. Sajóközán – miután előtte már két ízben is betiltották – több ezer főnyi tömeg előtt jelentették be a főispáni döntést a gyűlés betiltásáról, habár ezt a döntést valószínűleg báró Radvánszky hozta meg¹⁰⁰. Május 31-én több embert letartóztattak ismeretlenségük vagy igazolásuk megtagadása végett. Június 1-jén Nehavicska Miklós diósgyőri munkást vették őrizetbe egységes párti plakátok leszaggatásának vádjával¹⁰¹.

1926-ban ugyan két egységes párti jelölt mérkőzött a mandátumért, a hivatalos jelölt nem restelkedett fellépni a nem hivatalos jelölttel szemben. Bár a Reggeli Hírlap által közölt egyik cikk – „Összesztűzés a szuhakállói választók és a csendőrök között”¹⁰² – egy kocsmai verekedést kívánt átpolitizálni, a választásokon komoly visszaélések történtek. Egyrészt két községben először csak Lovász híveit akarták leszavaztatni, másrészt az egyik nagybirtokos, akinek

⁹⁷ Népszava, 1922. május 30.

⁹⁸ Ez az 2200/1922. sz. M.E. rendelet 57. §-sal való visszaélés.

⁹⁹ Népszava, 1922. május 25.; Források a borsodi és miskolci munkásmozgalom történetéhez, 2. köt. 215. p.

¹⁰⁰ PIL 683. f. 5/76

¹⁰¹ Források a borsodi és miskolci munkásmozgalom történetéhez, 2. köt. 215. p.

¹⁰² A szuhakállói szövetkezeti kocsmában december 3-án este az ott tartózkodó földművesek és bányászok körében szó esett a politikáról, s a kocsmá egyik fele Farkast, másik fele Lovászt kezdte éltetni. Mivel a politizálók „meglehetősen italosok” voltak, a kocsmáros csendőrt hívott. A csendőrök szövetkezeti kocsmában lévőket ki akarták vezetni, melyre válaszul üveg repült a karhatalmisták felé. Ezt követően igazoltatni kívánták a bent lévőket, de egyesek ellenszegültek és „verekezés támadt a csendőrök és a választók között. Végül Bodrocki Istvánt és két társát beakasztották. In: Reggeli Hírlap, 1926. december 5.

semmiféle funkciója nem volt, a szavazatszedő helyiségben tartózkodott 150 cselédjének szavazásakor¹⁰³.

Az 1931-es kampány kezdetén a már az előző kampányokkor is megismert községek, Sajókaza és Lak jegyzői jártak ismét élen az ellenzéki jelölt hátráltatásában. Előbbi településen kidoboltatással hozták nyilvánosságra azt a tényt, hogy csak Farkas Gyula ajánlóívet szabad aláírni, míg utóbbi településen a helyi jegyzőn kívül még két jegyző jelent meg „a nép felvilágosítására”. A hivatalos jelölt kortesei, Váczy ajánlóit is rá kívánják venni Farkas íveinek aláírására¹⁰⁴. Az ellenzéki jelöltet legfőképpen programbeszédeinek elmondásában próbálták megakadályozni¹⁰⁵. Június 17-én az ellenzéki beállítottságú Magyar Jövő hasábjain egy abodi lakos olvasói levele számol be arról, „hogy folyik a választás Edelényben”. Ebben a választási visszaélések sorát írja le, mint miszerint a fegyvertartási engedély megvonásával való fenyegetéssel, egy ezer lelkes településen 5-6 hordó borral kíván előnyösebb pozíciót teremteni a kormánypárt. Folyamatosan szigorították a gyűléstartási engedélyt, így szabad tér után csak zárt térben engedélyezték a gyűlést, majd minden községből 4 választópolgár aláírásához van szükség, amit hitelesített a helyi előljáróság, később ezt a körjegyző nem fogadja el, így 10-15 km-t megtéve kell újra hitelesíteniük az adott bejelentőknek a gyűlés bejelentését is. Ennek ellenére június 14-én, vasárnap, a helyi jegyző két csendőrrel feloszlattatta a rudabányai kisgazda gyűlést arra hivatkozva, hogy ő erről semmilyen információt nem kapott¹⁰⁶.

Szokatlanul erős terror érvényesült a választások napján is a választókerületben. Mindenhonnan „nagy csendőri nyomásról” értesült a Magyar Jövő publicistája, akik akár „enyhe pofozkodással” is inzultáltak a kisgazdákra szavazókat. A szavazás helyszínén túl is érvényesült a csendőrség hatalma, így Abodon Sugyel Bertalan tisztviselőt kocsijából sem engedték kiszállni, mivel – a csendőrök szerint – csavargás miatt eljárás van vele szemben és ezért el kell hagynia a községet. Vitéz Várhidy Ferenc tanítót a csendőrök utasították ki

¹⁰³ Reggeli Hírlap, 1926. december 11.

¹⁰⁴ Magyar Jövő, 1931. június.12.

¹⁰⁵ Magyar Jövő, 1931. június 16.

¹⁰⁶ Magyar Jövő, 1931. június 16.

Rakacáról, Kovács Lajos műegyetemi hallgatóra Hangácson egy vendégségben elfogyasztott ebéd alatt tört a csendőrség és szólította fel a távozásra. A választói visszaélésekben résztvevő a két legnagyobb járási munkaadó is, így Rudabányán Bíró Pál vezérigazgató, Sajókázán választási elnöki tisztségben lévő báró Radvánszky Kálmán is, aki az ellenzéki jelöltre szavazókat leszamarazta és lemarházta. Hasonló jelenségek játszódtak le Balajton is. Abodon egy választási funkcionárius kijelentette, hogy aki Váczy Józsefre kívánja szavazatát leadni, annak nem engedi meg, ezzel el is érve célját, elhagyták az ellenzékiek a szavazóhelyiséget¹⁰⁷.

Az 1935-ös választás során is hasonló eseményekről tudósít a helyi sajtó. Március 19-én az aznapi kampánykörút utolsó államosaként, Abodon elmondott programbeszéd után a tömeg a Kossuthnótát kezdte el énekelni, amelynek éneklését a karhatalom feje, egy csendőr tiszthelyettes megtiltotta, a gyűlést berekesztette azzal az indoklással, hogy „ne csináljanak cirkuszt”. Ezzel párhuzamosan, az Abodon Váczy elé lovas bandériumot szervező három embert fél 5-től fél 9-ig „vallatták a régi ismert választási módszerekkel”, máshol a kormánypárti plakátok – állítólagos – leszaggatásáért vertek meg embereket. Többször próbálták Váczy ajánlóit arra kényszeríteni a különböző közigazgatási hatóságok, hogy Radvánszky ívét is írják alá.¹⁰⁸ Március 20-a délutánján az edelényi kerületben Eckhardt Tibor boldvai látogatása során az endrődi eseményekhez hasonló viszonyok alakultak ki, szerencsére annak tragikus végkifejlete nélkül. Itt is a kiscgazdaggyűlést követően sem oszlott fel a tömeg, ugyanis az országos politikussal kívánt találkozni. Amikor megérkezett Eckhardt autója, az összegyűltek az autó köré gyűltek s ebben a helyzetben a helyi csendőr egy, az úton áthaladó idő asszonyra fogta a fegyverét arra hivatkozva, hogy „szerinte fenyegető a tömeg”. Végül maga a kiscgazda politikus rekesztette be a gyűlést.¹⁰⁹ Eközben újból éltek a „kortesbor” eszközével – habár állítólag több helyen „a

¹⁰⁷ Magyar Jövő, 1931. június 30.

¹⁰⁸ Magyar Jövő, 1935. március 20.

¹⁰⁹ Magyar Jövő, 1935. március 21.

nép egyhangúlag elutasította”¹¹⁰, – de a politika tárgya lett a boldvai jegyző előtt a halászenszengedélyek kiadása is¹¹¹. Ismét előtérbe került a plakátrongálás vádja az ellenzéki szimpatizánsokkal szemben. Radvánszky plakátjainak bepiszkításának vádjával Obbágy László kispapát, aki rakacai kispapapárti bizalmi volt a választások napján, március 26-án a község házára hívták, ott szembesítették a vádakkal, tiltakozására válaszul a csendőrök „agyba-főbe verték”, majd karpereccel a kezén bekísérték a miskolci ügyészségre. Erről Váczy bejelentést is tett a Belügyminisztériumnak¹¹².

1939-es titkos választásokat megelőzően is tapasztalhattak választási visszaéléseket a választókerület lakói. Már május 12-e előtt a putnoki csendőrőrs feljelentést tett az ellenzéki jelölttel szemben „választási törvénybe ütköző cselekmény miatt”¹¹³. Május 20-án Váczy aznapi kortes körútjának utolsó állomása, a putnoki hat órai kortes beszéd elmaradt, mivel a Vámszálló nagytermét a főszolgabíró hajdúja állta el. Ennek oka, hogy a főszolgabíró jegyzőértekezletét a tanácsterem helyett a nagyteremben kívánta megtartani, így hát a gyűlés helyszínét – amint a hajdú állította – „azt már lefoglaltuk, mert arra szükség van”. Eközben küldöncök járták a települést olyan híreket terjesztve, hogy nem lesz megtartva a kispapák jelölt programbeszéde¹¹⁴. Putnokról is több panasz érkezett. Bár Mogyoróssy Imre másodfőjegyző főszolgabíróvá való kinevezése révén kispapák szimpatizáns járási vezetője lett a járásnak, május 27-én Putnokon lévő listás képviselőjelöltet, Kaczvinszky Józsefet egész nap csendőr kísérte, a putnoki kispapapárt elnökének háza előtt is csendőr állt¹¹⁵.

¹¹⁰ Magyar Jövő, 1935. március 22.; Magyar Jövő, 1935. március 17.; Szendrőt külön kiemeli, ahol „erős iramban folyik az etetés és itatás” In: Magyar Jövő, 1935. március 30.

¹¹¹ Magyar Jövő, 1935. március 23.

¹¹² Magyar Jövő, 1935. március 27.

¹¹³ Források a borsodi és miskolci munkásmozgalom történetéhez, 4. köt. 98-99. p.

¹¹⁴ Magyar Jövő, 1939. május 21.

¹¹⁵ Magyar Jövő, 1939. május 28.

Az FKGP panaszt emelt a kampány alatt a putnoki és ózdi járásbíró mellett az edelényi ellen is a gyűléstartás engedélyezése végett¹¹⁶.

Kompromittálódott a választási végeredmény is, ugyanis jelentős számú érvénytelen szavazat született a kerületben, amelynek nagysága megközelíti a kormánypárti jelölt győzelméhez szükséges voksok számát.¹¹⁷ Ez az állítás nagyon jelentős választási csalásra hívja fel a figyelmet, amelynek lehetőségét nem szabad elvetni. Ugyanis amíg a választókerületben listán 6,4%, egyéniben 5% volt az érvénytelen szavazatok aránya¹¹⁸, ez az arány a hagyományosan ellenzéki beállítottságú Szendrő esetében 15%¹¹⁹. Hasonló események miatt óvták meg Ónodon a választást, ugyanis 549 érvényes kiscgazda szavazatot minősítettek érvénytelennek¹²⁰. Meg kell jegyezni, hogy Martonyiban MÉP 120 plakátjából 30 darabot téptek le ismeretlenek¹²¹.

1945-öt követően csak egy esetben találtam arra vonatkozó adatot, miszerint a központi hatalom a jog határait túllépte vagy annak nevében önkényeskedett. 1945 szeptemberének közepén az edelényi vezető jegyzőt, az FKGP szónokát, dr. Hatvani Viktort „demokrácia ellenes kijelentései”, „a mai kormányrendszer reakciós irányban való megváltoztatását” célzó követeléseit és a szövetséges hatalmak rágalalmazása miatt a rendőrség internálta¹²². Hatvani egyébként később

¹¹⁶ Források a borsodi és miskolci munkásmozgalom történetéhez, 4. köt. 99. p.

¹¹⁷ Magyar Jövő, 1939. május 31.

¹¹⁸ Hubai László: Magyarország XX. századi választási atlasza, 1920-2000. II. köt. 128. p., 132. p.

¹¹⁹ Hubai László: Magyarország XX. századi választási atlasza, 1920-2000. CD-ROM

¹²⁰ Beránné Nemes Éva: Az 1939. évi országgyűlési választások Borsodban, 160. p.

¹²¹ Források a borsodi és miskolci munkásmozgalom történetéhez, 4. köt. 99. p.

¹²² Felvidéki Népszava, 1945. szeptember 18.; Gyűlésein a „tisztá demokrácia erősítésére” hívta fel a hallgatóságot, tiltakozott a Szovjetunióból és Kanadából szállítandó mezőgazdasági termékek ellen, mert kiszolgáltatottá tennék a helyi gazdákat („ne a nép egy kisebb csoportja állapíthassa meg a búza árát, hanem azt a gazda úgy adhassa el, ahogy akarja”). Az MKP lapja még „magának és jóembereinek” való jogtalanul nagyobb mennyiségű takarmány kiutalásáról is tud. In: Szabad Magyarország, 1945. szeptember 19.

biekben is markánsan képviselte antikommunista ellenzékiességét, az 1956-os forradalom során az edelényi események legfőbb irányítója, s megtorlásképpen életfogytiglani büntetést kapott¹²³. Az 1947-es választás kapcsán az edelényi választókerületben megközelítőleg 100 emberrel csökkent a szavazásra jogosultak száma – ami a választókerület 11,5 %-os¹²⁴ kizárási arányát tekintve alacsony –, a szociáldemokraták felső-magyarországi választási biztosa kevesellte a kizártaakat¹²⁵. A híres 1947-es kékcédulás „hadműveletből” az edelényi járásra vonatkozólag nincs információnk¹²⁶.

A választások eredményei

A választási kampány legfontosabb fokmérője a választások eredménye. Viszont a választás eredményeinek értelmezése kapcsán szükséges megvizsgálni azt a kérdést, hogy a dolgozatomban vizsgált időszak alatt – különös tekintettel 1922 és 1935 közötti nyílt szavazások kapcsán – mennyiben tükrözik a választás eredményei a választók akaratát. Valószínűleg azt elfogadhatjuk, hogy – viszonylagosan – szabad választásnak az 1920. illetve az 1945. évi választást tekinthetjük¹²⁷. De a legfőbb problémát az 1922 és 1939 közötti választások adják.

Hubai László egy tanulmányában „imitált választásoknak” nevezi a vidéki kerületek választásait, alapvetően a „nyílt szavazás rendszere, az egyhangú, ellenjelöltek nélküli szavazások magas száma, valamint az ellenzéki jelöltek indulásának gyakori megakadályozása

¹²³ Lásd: Forradalom és megtorlás: Edelényi járás 1956-1957. Szerk.: dr. Hatvani Zoltán. „56-os Bódva-völgyi Munkástanácsok” Közhasznú Alapítvány. Edelény-Miskolc. 2006.

¹²⁴ A választókerületben 332216 választásra jogosult személyből 38298 főt zártak ki. In: Hajdú Imre: Fecsegő demokrácia?, 91. p.

¹²⁵ PIL 283. f. 16/141

¹²⁶ Borsod vármegyében a kommunisták előirányzott célja 12000 hamis szavazat volt, amiből 7000 szavazatot 260 szavazó révén falukban volt leadandó. In: Földesi-Szerencsés: Halványkék választások, 223. p.; Borsodban Diósgyőrből és Mezőkövesdről jeleztek ilyen esetet. In: Hajdú Imre: Fecsegő demokrácia?, 91. p.

¹²⁷ Parlamenti képviselőválasztások 1920-2010, 281. p.

miatt”¹²⁸. Tehát – feltéve Boros Zsuzsanna kérdését – „a választási eredmények viszonylagos egyhangúságának konstatálása, a kormányzó pártok hegemonisztikus uralma a korszak során jelenti-e azt, hogy nem is érdemes vizsgálni a két háború közötti választásokat?”¹²⁹ Erre több szempontból is nemmel kell válaszolnunk. Egyrészt, maga a tény, hogy több párt is indul egy választókerületben – és célja legyen akár csak az ellenzék számára, hogy létüket legitimálja – már nem lehet imitáltnak tekinteni, főleg az 1949 és 1985 közötti választási gyakorlat figyelembevételével.

Másrészt a korban fontosnak tartották, s ez nem csak elvi okokból – történeti folytonosság, nemzeti szuverenitás és nemzeti szuverenitás kifejezése, magyar sajátosságok védelme stb. –, hanem az eredmények szempontjából is. Akár a kormányzó elit, akár az ellenzék komolyan foglalkozott a választásokkal, amit mutatott a képviselő jelölési procedúra nagy hordereje, a sajtóban a választások kiemelt szerepe, pártok készülődése, a kampány hevessége stb.¹³⁰ Különösen azt kell figyelembe vennünk, hogy egyetlen eljárást sem garantálta kormányzat biztos győzelmét, a választási sikerért mindig meg kellett dolgozni.¹³¹ Fontos kiemelni azt is, hogy téves következtetést alapítanánk meg akkor is, ha a választások eredményét egyszerűen torzítottak tekintenénk¹³², mivel nincs információnk arról, hogy vidéki kerületek miképp szavaztak volna titkos körülmények között, a titkos kerületek meg nem relevánsak az eltérő társadalmi viszonyok miatt.

¹²⁸ Hubai László: A politikai akaratnyilvánítás törvényi korlátozása a magyarországi képviselőválasztásokon 1920-1947. 117. p.

¹²⁹ Boros-Szabó: Parlamentarizmus Magyarországon (1867-1944), 275. p.

¹³⁰ Boros-Szabó: Parlamentarizmus Magyarországon (1867-1944), 275-276. p.

¹³¹ Püski Levente: A Horthy-rendszer, 113. p.

¹³² Boros Zsuzsanna az alábbi érveket hozza fel ellene: a kormányon lévők minden rendszerben kedvezőbb helyzetben vannak; az államhatalom politikai szocializációs csatornáin keresztül jelentős hatást gyakorol az állampolgárok világnézeti fejlődésére; baloldali és liberális ellenzéki pártok nem jelentettek reális alternatívát, keresztényszocialista és agrárius irányzatokat a bethleni konszolidáció beépíti és felmorzsolja, kormányzati sikerek a korszakban. In. Boros-Szabó: Parlamentarizmus Magyarországon (1867-1944), 280-281. p.

Mielőtt szemügyre venném az edelényi választókerületben történt nyíltszavazásokat, meg kell vizsgálnunk, hogy a választókerületben a lakosság mekkora hányada szavazhatott a különböző törvényi szabályozások értelmében¹³³. 1920-ból és 1947-ből csak a választásokon résztvettek számával rendelkezünk adatokkal, a választásra jogosultak számáról nem, így csak az 1922 és 1945 közötti választások esetében tudhatunk arányszámot mondani. 1922-ben megközelítőleg az összlakosság 30,8%-a, 1926-ban 26,9%-a, 1931-ben 30,5%-a, 1935-ben 37%-a, 1939-ben egyéniben 27,4%-a, listán a 30,3%-a, 1945-ben közel 53%-a szavazhatott, mely nagyjából megfelelt az országos átlagnak¹³⁴. A nyílt választásokon az országos átlagot meghaladóan, az 1939-es és 1945-ös választásokon az országos átlagot meghaladóan megfelelően gyakorolták szavazati jogukat a választópolgárok¹³⁵.

Fontos kérdés, hogy az edelényi választókerületben a nyílt szavazások alkalmával mennyiben nyilvánulhatott meg a választók akaratára. Természetesen – mint fentebb említettük – semmilyen módszerrel nem adhatunk arra vonatkozólag felvilágosítást, miképp alakultak volna a választási eredmények egy titkos választás esetében. Az edelényi választókerület kapcsán a nyílt szavazás időszakából az 1926-os és 1935-ös választás adatai vannak meg községi szinten. Ebből az 1935-öst érdemes megvizsgálni, ugyanis egyrészt ezen a választáson található ellenzéki párti jelölt, másrészt a szakirodalom ezt a választást tartja a Horthy-korszak legvitatottabb választásának, mivel ezen történt az országban a legtöbb törvénysértés és atrocitás.¹³⁶ Ebben az évben az összes szavazó 43%-a adta voksát az FKGP-re, illetve a járás 39 települése közül 21 településen érte el a szavazatok több mint felét, tehát a választókerület településeinek többségében biztosan lehetőség volt arra, hogy az ellenzéki jelölt megszerezze a szavazatok többségét. Így nem tekinthetjük minden szempontból relevánsnak a

¹³³ L. 1919. évi 5985. M. E. sz. rendelet 1-3 §, 1922. évi 2200. M. E. sz. rendelet 1-6. §, 1925. évi XXVI. tc. 1-8. §, 1938. évi XIX. tc. 19-29. §, 1945. évi VII. tc. 4-5. §, 1947. évi XXII. tc. 5-6§.

¹³⁴ Hubai László: A szociáldemokrata párt részvétele a választásokon 1922-1947, 122. p.

¹³⁵ 1922: 74,06%; 1926: 86,89%; 1931: 90,92% ; 1935: 84,17%;1939E: 87,72%; 1939L: 86,15%; 1945:;92,74%

¹³⁶ Parlamenti képviselőválasztások 1920-2010, 151. p.

„minimax”¹³⁷ elvet, ugyanis az adatok alapján a települések többségén nem a „biztos minimumot” találhatjuk.

A választói akarat korlátozásának gyanújával olyan települések esetében élhetünk, amelyekben kiemelkedően magas a NEP-re adott szavazatok aránya. Itt a NEP hat legnagyobb arányú győzelmét veszem górcső alá¹³⁸, ugyanis ezen a 6 településen született a NEP-re adott összes szavazat közel 42%-a. Ezen települések szorosan kötődnek a bányászathoz – vagy mint Sajókaza esetében – az ipari munkásság mellett cselédek és egyéb mezőgazdasági munkások a meghatározók. Bár azt el kell ismernünk, hogy valószínűleg a békési program nem váltott ki akkora lelkesedést az említett települések körében, mint a választókerület agráriusabb részein, de ez akkor sem indokol ilyen nagyságú győzelmet. Különösen érdekes összevetni ezeket az adatokat az 1939-es titkos listás választás adataival, melyek tanulsága alapján – a választójog komoly szűkítése ellenére – a vizsgált településeken minimum 20%-kal, de Sajókaza esetében 46%-kal csökkent a MÉP-re adott szavazatok száma¹³⁹. Ez alapján megállapítható, hogy nyílt választás esetében az alábbi településeken nagy valószínűséggel nem érvényesülhetett a választók jelentős részének az akarata a munkaadói visszaélések miatt.

A pártok választási eredményeire rátérve 1920-ban a két kisgazda jelöltre esett a szavazatok 76%-a, mely a legnagyobb arányú a megyében (az egyhangú kerületeket figyelmen kívül hagyva). Az 1922 és 1939 közötti választások során alapvetően három pártot, a

¹³⁷ „A kormánypárti (hivatalos) jelöltre leadott voksok demokratikus viszonyok között elérhetetlen maximumot hoztak a hatalomnak. Az ellenzéki jelöltre leadott szavazatok pedig olyan biztos minimumot, amelyekről feltételezhető”, hogy jóval nagyobb társadalmi támogatást akartak.” In: Parlamenti választások Magyarországon, 1920-2010, 10. p.

¹³⁸ A NEP 18 győztes települése közül 12-ben 50 és 67% közötti eredményt ért el Radvánszky, míg 6-ban 79% felettit, tehát figyelemfelkeltő az adatok szóródása során ez a 12%-os köz. Eredmények: Alsótelekes: 79,34%; Disznóshorvát: 83,89%; Kurityán: 84,87%; Felsőtelekes: 85,19%; Rudabánya: 95,62%; Sajókaza: 96,74%

¹³⁹ Eredmények: Alsótelekes: 54,96%; Disznóshorvát: 62%; Kurityán: 64,5%; Felsőtelekes: 60,28%; Rudabánya: 71,5%; Sajókaza: 39,49%

különböző neveken szereplő kormánypártot, az MSZDP/SZDP-t¹⁴⁰, illetve az FKGP-t vehetjük számba.

A kormánypárt – a legtöbb vidéki kerülethez hasonlóan – minden választás alkalmával nyert a választókerületben. 1922-ben 73%-os győzelmével a legnagyobb arányú kormánypárti győzelmet éri el a választókerületben, az 1935-ös és 1939-es választásokon a vármegyei átlaghoz közeli eredményt ér el (1935: 56,8%; 1939E: 57,3%; 1939L: 53,8%). Az 1926-os és 1931-es választás azért különleges az edelényi Egységes Párt számára, mert 1926-ban egyedüliként, 1931-ben másodmagával a mezőcsáti kerülettel az a választókerület, ahol nem egyhangú a mandátum, akkor is, ha az 1926-os választáson mindkét jelölt azonos párt színeiben indult. Az Egységes Párt szavazóbázisa kapcsán érdemes megjegyezni, hogy a bányásztelepülések voltak a legerősebb bázisai a választókerületben a pártnak.

A szociáldemokraták a két világháború között kétszer, 1922-ben és 1939-ben listán indultak. A szociáldemokraták eredménye kapcsán le kell szögeznünk, hogy 1922-ben egy nyílt választókerületben való indulás, 1939-ben a lista állítása volt a cél¹⁴¹. Mind a két esetben – főleg utóbbi esetben a kaució miatt – azért esett a választás az edelényi választókerületre, mert csak olyan kerületben kívántak indulni, ahol a párt komoly támogatásra számíthat. Ilyennek ítélték meg a Borsod-nógrádi szénmedencét, Ózd, Salgótarján és Sajószentpéter centrummal, számítva a peremen lévő Mezőkövesd, Szécsény és Edelény eredményeire is¹⁴². 1922-ben Csóka Vendel a szavazatok 25,85%-t szerezte meg, ami ugyan a vármegyében a leggyengébb eredménynek minősült, de így is jelentős eredmény. Ezzel szemben viszont országosan az egyik legrosszabb eredményét érte el a SZDP az edelényi választókerületben az 1939-es listán, ugyanis mindössze

¹⁴⁰ Az 1939. januári kongresszuson hagyják el a „Magyarországi” jelzót. In Hubai László: A szociáldemokrata párt részvétele a választásokon 1922-1947, 119. p.

¹⁴¹ 1939-ben a SZDP csak Békés, Borsod, illetve Pest megye északi kerületében állított listát a törvényhatósági jogú városokon kívül. In: Hubai László: A szociáldemokrata párt részvétele a választásokon 1922-1947, 131. p.

¹⁴² Hubai László: A szociáldemokrata párt részvétele a választásokon 1922-1947, 141-143. p.

a szavazatok 3,91%-át érte el. Az eredmény érdekessége, hogy a szavazatok 42%-a egy településről, Sajókazáról származott.

Az 1930-ban újjáalakult Kisgazdapárt jelentős eredményeket ért el az edelényi választókerületben. 1931-ben a szavazatok 36,8%-át, majd az 1935-ös és 1939-es választások alakalmával 42-43%-át érték el. Az FKGP sikeres edelényi szereplését tágabb kontextusba helyezve meg kell említeni, hogy amíg a harmincas években az Észak-Dunántúlon, a Balaton-körül és Bács-Bodrogon vezítette szavazóit a kisgazdapárt, addig egyre inkább a Dél-Dunántúl, Kiskunság, Békés és Borsod birtokos rétege kezdte adni a párt szavazóbázisának a zömét, hogy így kialakuljon az Ózd-Karcag-Szeged vonaltól keletre lévő régió, ahol az FKGP 25-40%-ot ér el a választásokon. A választókerület települései közül 21-23 volt kisgazda többségű.

Az 1945-ös választás során az edelényi járásban – az országos tendenciákat követve – az FKGP abszolút többséggel, 59,76%-kal nyert a járásban. A két munkáspárt a szavazatok közel 37%-át szerezte meg, de az országos eredményekkel szemben az MKP (25,49%) több mint kétszer annyi szavazatot kapott, mint az SZDP (11,39%). A NPP az országos átlag alatt, 2,7 %-ot szerzett, a PDP itt is elenyésző eredményt ért el (0,7%). A járási eredmények mellett érdemes megvizsgálni a községi és szavazóköri eredményeket is.

Egyrészt élesen elválnak azon települések eredménye, amelyek a borsodi szénmedence területén fekszenek, azoktól, amelyek ezen kívül. Ugyanis a medencén kívül eső településeken az FKGP megszerzte a szavazatok több mint 80%-át. Ezáltal bár az összes szavazat mintegy harmada született meg, ezen településeken, az összes FKGP szavazatnak mintegy 47%-át szerezte meg itt. Másrészt, a két munkáspárt szavazatainak megoszlásánál azt tapasztalhatjuk, hogy ahol az egyik párt jól szerepelt, a testvérpártja kevés szavazatot szerzett. Így például Kurtyánban az MKP 66,1%-ot, az SZDP 9,7%-ot kapott, addig Felsőkelecsényben az SZDP a szavazatok 40%-át, az MKP a szavazatok 11,4%-át szerezte meg¹⁴³. A Nemzeti Parasztpárt alapvetően néhány községnek, Boldvának, Ziliznek, Nyomárnak és Balajt-nak köszönheti eredményét, az összes szavazatuk döntő többsége itt

¹⁴³ Újlaki Péter: Adalékok az 1945-ös nemzetgyűlési választások történetéhez Borsod, Abaúj, Zemplén megyékben, 222. p.

született. Fontos megjegyezni, hogy településeken belül, szavazókörönként is hatalmas különbségek lehettek, így például Múcsony 1. sz. szavazókörzetében a baloldali pártok 43%-ot (11 % MKP, 33% SZDP), a kisgazdák 55%-ot szereztek, addig a 3. számúban már 87%-ot birtokoltak a munkáspártok (53,5% MKP, 33,5% SZDP) a kisgazdák közel 13%-ával szemben.

1947-ben a járásban a két munkáspárt nem tudta jelentős mértékben növelni szavazatai számát (MKP 2%-kal, SZDP 0,05%-kal növelte szavazatainak arányát), így – az ország nagytöbbségéhez hasonlóan – az FKGP felszalámizását követően valamely utódpartja szerezte meg az 1945-ben az FKGP-re szavazók legnagyobb részét. A választókerületi tendenciát követve a választók megvonták a bizalmat az FKGP-től, így az 4,9%-ra marginalizálódott¹⁴⁴, a DNP 3,4%-ot szerzett, Balogh páter partja az 1%-ot sem érte el. Az 1945-ös kisgazda szavazatok nagy részét¹⁴⁵ Pfeiffer Zoltán fémjelezte Magyar Függetlenségi Párt szerezte meg, az összes szavazat 46,38%-át, ezzel Borsod-Gömörben a legjobb eredményt érte el.

Végül a választókerület választásföldrajzi helyzetével kapcsolatban több megállapítást is tehetünk. Egyrészt az edelényi választókerület kapcsán – a Magyarországon meghonosodott politikai kultúrának megfelelően – egyfajta „országgra koncentrációt”¹⁴⁶ vehetünk észre. A Horthy-korszakban a kormánypárt meghatározó túlsúlya, vagy 1945-ben a kisgazdák abszolút győzelme, mindkettő az országos tendenciákat követte. Másik meghatározó régió, mellyel kontinuitást fedezhetünk fel, az Borsod-Gömör vármegye területe. Egyrészt a vármegyében a kontinuitást hordozzák a hasonló társadalmi-gazdasági jegyek (pl. kisbirtokosság túlsúlya), másrészt 1939-től meghatározó a megyei – majd 1945-től választókerületi – listák, ugyanis ezek régióként határolják be 1-1 párt eredményét annak függvényében, hogy mely régiókban indul a választásokon. A vármegye területén belül alapvetően két térség határán, az erős mun-

¹⁴⁴ Több településen kisebb mértékű volt a csökkenés, így például Zilizen majdnem 30%-t ért el.

¹⁴⁵ Volt ahol növelni is tudta. Pl: Rakacaszenden 1%-kal jobb eredményt ért el az MFP, mint az FKGP 1945-ben.

¹⁴⁶ Hajdú Zoltán: A 20. századi magyar parlamenti választások választási földrajzi kérdései, 139. p.

kásmozgalmi hagyományokkal, jelentős ipari munkássággal rendelkező ózdi és sajoszentpéteri járás, illetve a jórészt mezőgazdaságból élő szomszédos dél-borsodi és Abauj-Torna vármegyei járások találhatók, melyek jelentős hatással vannak a választások kimenetelére.

Összegzés

Az Edelény és környékén megrendezett kampányok, választások és ennek eredményei alapvetően az országos sajátosságokat mutatják. Kutatásaim során arra a megállapításra jutottam, hogy ebben a térségben a választások ugyanolyan készülődéssel és hevességgel zajlottak, mint az ország más területén. A pártok helyi szervezetei – a NEP választási utasításának szavait idézve – „egész embert kívánó munkával”¹⁴⁷ segítették jelöltjeiket mind az ajánlások megszerzésében, mind a választásokon a lehető legjobb eredmények elérésében. A közigazgatás és a különböző felekezetű egyházak aktívan résztvettek a választási mozgalomban, tevékenységük jelentősen befolyásolta a választások eredményeit, többször a törvények adta lehetőségeket is átlépve. A választásokat az 1926-os nyílt választás alapján fejtettem ki, ahol a választási procedúrára világítottam rá. A választási eredmények kapcsán megállapítható, hogy a megelőző fejezetben ismertetett visszaélések és a törvényi cenzusok ellenére is értékelhetők a két világháború közötti választási eredmények, illetve szóltam a pártok választási eredményeinek kontinuitásáról és ezek összefüggéséről választásföldrajzi szempontból, ezzel teljessé téve a választókerületben született eredmények vizsgálatát.

Viszont munkám zárásaként kell arról is szólnom, hogy bár a történésznek talán elégtelenek az eszközei, forrásai ennek megragadására, de mégis szót kell arról ejtenünk, hogy milyen hatással voltak a választások a járás emberére. A politikát alakító bányaigazgatótól a gyűléseken a jelölt mellett kiálló orvoson át egészen a szétszórt cukorkákért ugró gyermekekig az egész lakosságot mozgósították a választások, ha nem is a klasszikus tömegpárti értelemben. A plakátok, röplapok, kortesnóták, a vásártereken megjelenő szendvicsemberek és rikkancsok, később a hangszóróval felszerelt teherautók képében a járás polgára mindig szembesült a kampánnyal. Ezek a választások

¹⁴⁷ Vonyó József: A kormánypárt és a választások, 1169. p.

nem a dualizmus „régí jó választásai”, ahol „legjobb esetben is egykét kivert zápfog árán jutott el a honpolgár a szavazatszedő bizottság elé”¹⁴⁸, és nem is az azt követő negyven év imitált választásai, ahol a választások során tapasztalható közöny volt a meghatározó. E választásokon megfelelő megfontoltsággal és óvatossággal demonstrálta a térség lakosságának politikai érettségét, melynek beteljesedéseként 1945-ben egyenlő és titkos választás alapján dönthetett sorsáról a járás lakossága.

Bibliográfia

Szakirodalom

- Beránné Nemes Éva: Az 1939. évi országgyűlési választások Borsodban In: Borsodi történelmi évkönyv 5. Miskolc, 1976 147-171. p.
- Boros Zsuzsanna – Szabó Dániel: Parlamentarizmus Magyarországon (1867-1944). Korona Kiadó. Bp., 1999.
- Donáth Péter: A magyar művelődés és a tanítóképzés történetéből 1868-1958. Trezor. Bp., 2008.
- Dobrossy István: Borbély-Maczký Emil. In: Miskolc írásban és képekben 4. Borsod-Abaúj-Zemplén Levéltár, 1997. 87-94. p.
- Edelény múltjából Szerk.: dr. Sági Vilmos. Kiadja az Edelényi Közös Községi Tanács Végrehajtó Bizottsága Edelény 1973.
- Források a borsodi és miskolci munkásmozgalom történetéhez. Szerk.: Román János. 1-5. köt. Miskolc M. Város Tes. VB. Miskolc, 1975-1985.
- Földesi Margit – Szerencsés Károly: Halványkék választás: Magyarország - 1947: tanulmány és válogatott dokumentumok. Kairosz Kiadó. Szentendre, 2001.
- Gergely Jenő – Kardos József – Rottler Ferenc: Az egyházak Magyarországon – Szent Istvántól napjainkig. Korona Kiadó. Bp., 1997.
- Hajdú Imre: Fecsegő demokrácia? – Két választás Észak-Magyarországon (1945-1947. HAJDU-VINPRESS. Miskolc, 1998.
- Hajdú Zoltán: A 20. századi magyar parlamenti választások választási földrajzi kérdései. In: Múltunk, 2006. (51. évf.) 1. sz. 137. p.
- Hubai László: A Független Kisgazdapárt szavazóbázisának regionális változása 1931-1947. In: Hatalom és társadalom a XX. századi magyar történelemben. Szerk.: Valuch Tibor. 1956-os Intézet – Osiris. Bp., 1995. 430-443. p.

¹⁴⁸ Magyar Jövő, 1926. november 21.

- Hubai László: Kampánytörténelem és történelem a kampányban. In: Hol a határ? Kampánystratégiák és kampányetika, 2002. Szerk.: Sükösd Miklós, Vásárhelyi Mária. Élet és Irodalom. Bp., 2002. 48-74. p.
- Hubai László: Magyarország XX. századi választási atlasza. 1-3. köt. 1920-2000. Napvilág. Bp., 2001.
- Hubai László: A szociáldemokrata párt részvétele a választásokon 1922-1947. In: Múltunk, 1997. (42. évf.) 2. sz. 119. p.
- Izsák Lajos: A Keresztény Demokrata Néppárt és a Demokrata Néppárt, 1944-1949. Kossuth Könyvkiadó. Bp., 1985. (Négy évtized)
- Izsák Lajos: A koalíció évei Magyarországon, 1944-1948. Kozmosz Kv., Bp., 1986.
- Kaiser Ferenc: A magyar királyi csendőrség története a két világháború között. Pannónia Könyvek. Pécs, 2002.
- Képviselők Magyarországon. Szerk.: Ilonszki Gabriella. 1-2. köt. Új Mandátum. Bp., 2005.
- Parlamentari képviselőválasztások 1920-2010 – Magyarország XX. századi választási atlasza. 3. bőv. átdolg. kiad. Szerk.: Földes György, Hubai László. Napvilág Kiadó. Bp., 2010.
- Püski Levente: A Horthy-rendszer: 1919-1945. Pannonica Kiadó. Bp., 2006. (Modern magyar politikai rendszerek)
- Ruszoly József: A választási bíráskodás Magyarországon 1848-1948. Közgazdasági és Jogi Kiadó. Bp., 1980.
- Sándor István: Az MKP és a katolikus egyház viszonyáról Borsod megyében 1945-1948 között. In: Levéltári évkönyv, 2002. 11. köt. 195-219. p.
- Stuhán Gyula: Irota története, krónikája. [URL: <http://www.irota.gportal.hu/gindex.php?pg=33805157>] Időpont: 2011. április 27.
- Takács Tibor: A főispáni kar társadalmi összetételének alakulása a két világháború közötti Magyarországon. In: Századok, 2000. (134. évf.) 5. sz. 1029-1101. p.
- Tóth Pál: Az első "titkos szavazásos" választás története Borsod megyében In: 1920. Borsodi Szemle, 1972. (17. évf.) 3. sz. 48-60. old.
- Tóth Pál: Az 1920-as nemzetgyűlési választások története Miskolcon. In: A Herman Ottó Múzeum évkönyve, 1972. 11. évf. 305-330. p.
- Tóth Pál: Helytörténeti adalékok az 1922-es nemzetgyűlési választások történetéhez. In: A miskolci Herman Ottó Múzeum közleményei, 1971. 9. köt. 82-86. p.
- Újlaki Péter: Adalékok az 1945-ös nemzetgyűlési választások történetéhez Borsod, Abaúj, Zemplén megyékben. In: Borsodi levéltári évkönyv, 1977. (1. évf.) 1. sz. 199-232. p.
- Vida István: Az 1945-ös választások és a Független Kisgazdapárt. In: Történelmi szemle, 1970. (13. évf.) 2. sz. 164-206. p.

Vitéz Borbély Maczky Emil húszesztendeje a magyar közéletben 1920-1940. Ludvig István Nyomdája. Miskolc, 1940.

Vonyó József: A kormánypárt és a választások: a NEP és a MÉP helyi szervezeteinek feladatai az 1935. és 1939. évi választások során. In: Századok, 1994. (128. évf.) 6. sz. 1165-1198. p.

Források

1. Sajtó

Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap XLVIII. (1939.)

Felvidéki Népszava I. (1945.), III. (1947.)

Felvidéki Szabad Szó I. (1945.)

Magyar Élet I. (1939.)

Magyar Jövő I. (1919.), II. (1920.), IV. (1922.), VIII. (1926.), XIII. (1931.), XVII. (1935.), XXI. (1939.)

Miskolci Hírlap I. (1945.), 1947.- III. (1947.)

Miskolci Napló XIX (1919.), XX. (1920.), XXII. (1922.)

Népszava XXVI. (1922.)

Reggeli Hírlap IXXX. (1920.), XXXI (1922.), XXXV. (1926.), XL. (1931.), XLIV. (1935)

Szabad Magyarország II. (1945.), IV. (1947.)

2. Levéltári források

B-A-Z. M. LT. IV. 804.

Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár, Borsod Megye Levéltára, Borsod Vármegye Törvényhatósági iratai. Központi Választmány

B-A-Z. M. LT. IV. 805.

Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár, Borsod Megye Levéltára, Borsod Vármegye Törvényhatósági iratai. Központi Választmány

B-A-Z. M. LT. IV. 903.

Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár, Borsod-Gömör-Kishont Vármegye Levéltára, Borsod-Gömör-Kishont Vármegye Törvényhatósági iratai. Központi Választmány

HL. II. 1605.

Hadtörténeti Levéltár, Horthy kori alakulatok. M. kir. miskolci VII. csendőrkerületi parancsnokság

PIL. I. 283. f. 16/115

Politikatörténeti Intézet Levéltára, Szociáldemokrata Párt. Vidéki Titkárság. A vidéki titkárság levelezése az 1945. évi parlamenti választásokkal kapcsolatban. Közötte a választási megbízottak és a pártszervezetek jelentései 1945. június-december.

PIL. I. 283. f. 16/125

Politikatörténeti Intézet Levéltára, Szociáldemokrata Párt, Vidéki Titkárság. A vidéki titkárság táviratai a helyi pártszervezeteknek a választási gyűlések időpontjáról és előadójáról 1947. július – augusztus

PIL. I. 283. f. 16/141

Politikatörténeti Intézet Levéltára, Szociáldemokrata Párt, Vidéki Titkárság. Vidéki pártszervezetek jelentései a választási munkáról. Borsod-Gömör vármegye 1947. július-augusztus

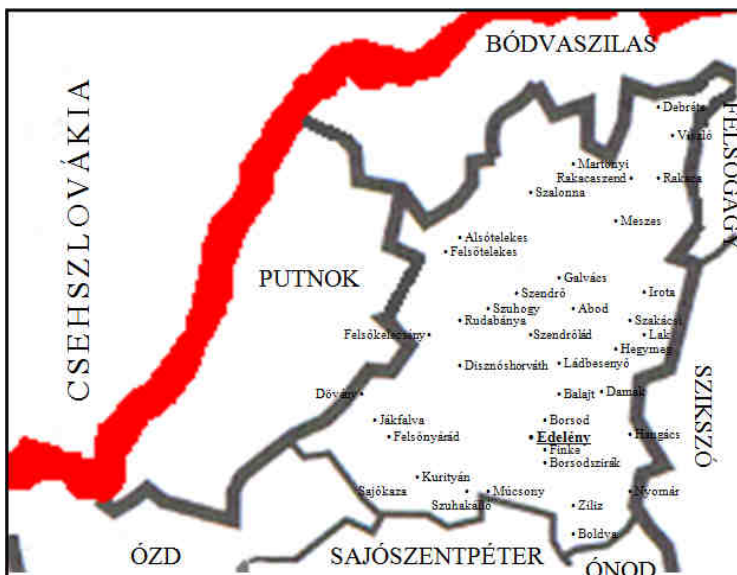
PIL. I. 658.f. 5./ 76

Politikatörténeti Intézet Levéltára, MSZDP, Titkárság. A szociáldemokrata párt parlamenti választásokon való részvételével kapcsolatos iratok választókerületenként 1922. január – június

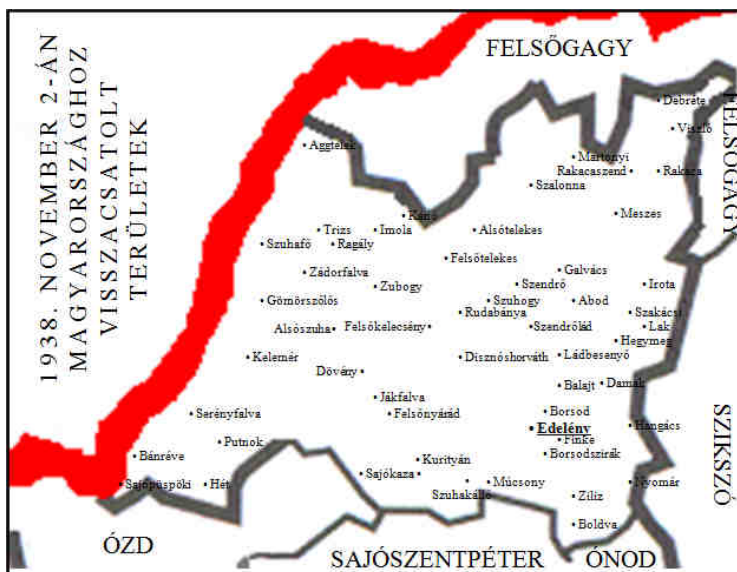
Melléklet

Az Edelény székhelyű választókerület majd járás területe 1920 és 1947 között

A./Az edelényi választókerület (1914/1920-1939) és edelényi járás (1910-1950)

B./ Az edelényi választókerület az 1939. évi 264. számú belügyminiszeri rendelet alapján (1939-1945)

Választási eredmények

A./ Az edelényi választókerületben (1920-1939)

1920. január 25-26.

Edelény	N	%
Választó jogosult	n.a.	
Részt vett	n.a.	n.a.
Érvényes	9869	n.a.
Érvénytelen	n.a.	n.a.
Polonkai András (Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártja)	2345	23.76
Lovász János (Országos Kisgazda és Földműves Párt)	7108	72.02
Kachelmann Ernő (Országos Kisgazda és Földműves Párt)	416	4.22

1922. június 1.

Edelény	N	%
Választó jogosult	10842	
Érvényes	8030	74.06
Lovász János (Egységes Párt / hivatalosan: Keresztény- Keresztén Kisgazda-, Földműves és Polgári Párt)	5874	73.15
Csóka Vendel (Magyarországi Szociáldemokrata Párt)	2156	26.85

1926. december 10.

Edelény	N	%
Választó jogosult	10094	
Érvényes	8780	86.98
Lovász János (Egységes Párt) – hivatalos	3728	42.46
Dr. Farkas Gyula (Egységes Párt)	5052	57.54

1931. március 31.

Edelény	N	%
Választó jogosult	11466	
Érvényes	10426	90.92
Dr. Farkas Gyula (Egységes Párt)	6585	63.16
Dr. Váczy József (Független Kisgazdapárt)	3841	36.84

1939. május 28-29.

Egyéni	Edelény	N	%
Választó jogosult		13 960	
Részt vett		12 246	87.72
Érvényes		11 634	95.00
Érvénytelen		612	5.00
Vitéz Martsekényi Imre	(Magyar Élet Pártja)	6 666 ¹⁴⁹	57.30
Dr. Váczy József	(Független Kisgazdapárt)	4 968 ²	42.70

Listás	Edelény	N	%
Választó jogosult		15461	
Részt vett		13320	86.15
Érvényes		12468	93.60
Érvénytelen		852	6.40
Magyar Élet Párja		6706	53.79
Független Kisgazdapárt		5275	42.31
Szociáldemokrata Párt		487	3.91

¹⁴⁹ Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap 1939. május 31-én 2. oldalon közölt adatok némileg eltérnek: Martsekényi: 6675; Váczy: 4985.

B./ Az edelényi járásban (1945-1947)
1945. november 4.

Edelény	N	%
Választó jogosult	21 198	
Részt vett	19 660	92.74
Érvényes	19 556	99.47
Érvénytelen	104	0.53
Független Kisgazdapárt	11 679	59.72
Magyar Kommunista Párt	4 984	25.49
Nemzeti Parasztpárt	528	2.70
Polgári Demokrata Párt	137	0.70
Szociáldemokrata Párt	2 228	11.39

1947. augusztus 31.

Edelény	N	%
Választó jogosult	n.a.	
Részt vett	20 991	n.a.
Érvényes	20 831	99.23
Érvénytelen	160	0.77
Magyar Kommunista Párt	5 785	27.77
Független Kisgazdapárt	1 023	4.91
Szociáldemokrata Párt	2 384	11.44
Nemzeti Parasztpárt	759	3.64
Demokrata Néppárt	709	3.40
Magyar Függetlenségi Párt	9 661	46.38
Magyar Radikális Párt	351	1.68
Független Magyar Demokrata Párt	114	0.55
Polgári Demokrata Párt	45	0.22